

**AMEA İQTİSADİYYAT
İNSTİTUTU**

**AZƏRBAYCAN
İQTİSADÇILAR İTTİFAQI**

***AKADEMİK ZİYAD
SƏMƏDZADƏNİN
80 İLLİK YUBİLEYİNƏ
HƏSR OLUNUR***

**DAYANIQLI İNKİŞAFIN YENİ KEYFİYYƏT
MƏRHƏLƏSİ**

Beynəlxalq elmi-praktik konfransın

MATERİALLARI

BAKI 2022

AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASININ RƏYASƏT HEYƏTİ
Q Ə R A R
№ 11/3

Bakı şəhəri

15 may 2020-ci il

Akademik Ziyad Səmədzadənin
80 illik yubileyi haqqında

2020-ci il iyunun 25-də görkəmli iqtisadçı alim, iqtisad elmləri doktoru, professor, akademik Ziyad Əliabbas oğlu Səmədzadənin anadan olmasının 80 ili tamam olmuşdur.

Ziyad Səmədzadə 1961-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin iqtisadiyyat fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. 1962-1964-cü illərdə SSRİ Elmlər Akademiyası İqtisadiyyat İnstitutunun aspiranturasında təhsil almış, 1965-ci ildə həmin institutda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir. 1965-ci ildən əmək fəaliyyətinə başlayan alim AMEA-nın İqtisadiyyat İnstitutunda kiçik elmi işçi, elmi katib və şöbə müdiri vəzifələrində çalışmışdır. O, 1971-ci ildə doktorluq dissertasiyası müdafiə etmiş, 1977-ci ildə professor elmi adı almışdır. 1976-1982-ci illərdə Dövlət Plan Komitəsi Elmi Tədqiqat İqtisadiyyat İnstitutunun direktorunun birinci müavini, Xalq Təsərrüfatı institutunun elmi işlər üzrə prorektoru işləmişdir. 1980-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, 1989-cu ildə isə həqiqi üzvü seçilmişdir.

Ziyad Səmədzadə 1983-1993-cü illərdə Azərbaycan KP MK-nın İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Plan-büdcə Komissiyasının sədri, Ali Sovetin sədrinin birinci müavini, Dövlət Plan Komitəsinin sədri, Baş nazirin birinci müavini, TACİC, TRACECA proqramları üzrə Azərbaycanın Milli Koordinatoru vəzifələrində çalışmışdır. 1993-cü ilin may ayında Brüsseldə birinci beynəlxalq konfrasda Azərbaycanın Milli Koordinatoru kimi əsas məruzə ilə çıxış etmiş və Avropa-Qafqaz-Asiya nəqliyyat dəhlizinin yaradılmasına xidmət edən Brüssel Bəyannaməsini imzalamışdır.

Akademik Ziyad Səmədzadənin elmi fəaliyyəti çoxşaxəlidir. Onun elmi əsərləri əsasən iqtisadi inkişaf, struktur, demografiya, məşğulluq, regional inkişaf, effektivlik, bazar iqtisadiyyatının bir sıra aktual problemlərinə həsr olunmuşdur. O, 500-dən çox elmi əsərin, o cümlədən monoqrafiya, kitab, proqram və məqalənin müəllifidir.

Görkəmli iqtisadçı alimin elmi rəhbərliyi ilə 7 cildlik “Böyük İqtisadi Ensiklopediya”, “Böyük yolun mərhələləri - Azərbaycan iqtisadiyyatı yarım əsrdə: reallıq və perspektivlər” adlı kitabı nəşr olunmuş və “Dağ rayonlarının sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsi”, “Material tutumu”, “İntensivləşdirmə”, “Dемоqrafik inkişaf və əmək ehtiyatlarından istifadə” kimi bir sıra proqramlar işlənib hazırlanmışdır. Onun “Dağlıq Qarabağ: naməlum həqiqətlər”, “Azərbaycan XXI əsrin astanasında” (3 cild, ideya müəllifi və elmi redaktor), “Dünya iqtisadiyyatı: Çin “iqtisadi möcüzə”si”, “Çin qlobal dünya iqtisadiyyatında” (Azərbaycan və rus dillərində), “Bakı nefti: “Şərəfli keçmiş, xoşbəxt gələcək” (Azərbaycan və rus dillərində), 4 cildlik “Azərbaycan iqtisadiyyatı 100 ildə” kitabları, “Bakı nefti olmasaydı faşizm üzərində qələbə olmazdı” nəşrləri müasir iqtisad elminin dəyərli örnəkləri sırasındadır.

Yüksəkixtisaslı kadrların hazırlanmasında alimin xüsusi xidmətləri vardır. Onun rəhbərliyi altında 50-dən artıq fəlsəfə və elmlər doktoru dissertasiyası müdafiə edilmişdir.

Akademik Ziyad Səmədzadə həm də tanınmış ictimai xadimdir. Azərbaycan İqtisadçılar İttifaqının sədri, Beynəlxalq İqtisadçılar ittifaqının vitse-prezidentidir. Z.Səmədzadə üç çağırış (2005-

2019) Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin iqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri olmuş, 2020-ci ildən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatıdır.

Akademik Ziyad Səmədzadə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə “Şöhrət” və “Şərəf ordenləri ilə təltif edilmişdir. Belarus ilə Azərbaycan arasında dostluq münasibətlərinin möhkəmlənməsinə verdiyi töhfələrə görə Belarus Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə “Fransisk Skorina”, Akademik Vavilov və Kondratyev adına medallara layiq görülmüşdür. Beynəlxalq Menecment Akademiyasının və Avropa Beynəlxalq Akademiyasının Azərbaycan bölməsinin akademiki.

Akademik Ziyad Səmədzadənin iqtisadiyyat elminin inkişafındakı xidmətlərini nəzərə alaraq və anadan olmasının 80 illiyi ilə əlaqədar Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti QƏRAR ALIR:

1. Akademik Ziyad Səmədzadənin təltif olunması ilə bağlı müvafiq dövlət orqanları qarşısında vəsatət qaldırılsın.

2. Akademik Ziyad Səmədzadə AMEA-nın Fəxri fərmanı ilə təltif edilsin.

3. AMEA-nın İqtisadiyyat İnstitutuna (iqtisad elmləri doktoru Nazim İmanov) tapşırılsın ki, Azərbaycan İqtisadçılar İttifaqı və Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti ilə birlikdə akademik Ziyad Səmədzadənin 80 illik yubileyinə həsr olunmuş elmi konfrans keçirilsin.

4. AMEA-nın Rəyasət Heyəti aparatının İctimaiyyətlə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinə (Ağahüseyn Şükürov) tapşırılsın ki, kütləvi informasiya vasitələrində alimin həyat və yaradıcılığına həsr edilmiş məqalələr dərc edilsin.

5. Qərarın icrasına nəzarət AMEA-nın birinci vitse-prezidenti akademik İsa Həbibbəyliyə həvalə edilsin.

AMEA-nın prezidenti

akademik Ramiz Mehdiyev

AMEA-nın akademik-katibi

AMEA-nın müxbir üzvü
Əminəğa Sadıqov

AMEA İQTISADIYYAT İNSTITUTUNUN ELMİ ŞURASI

QƏRAR

№ 12/12

Bakı şəhəri

16 sentyabr 2020-ci il

Akademik Ziyad Səmədzadənin

80 illik yubileyi haqqında

2020-ci il iyunun 25-də görkəmli iqtisadçı alim, iqtisad elmləri doktoru, professor, akademik Ziyad Əliabbas oğlu Səmədzadənin 80 yaşı tamam olmuşdur.

Z.Səmədzadə 1961-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin iqtisadiyyat fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. 1962-1964-cü illərdə SSRİ Elmlər Akademiyası İqtisadiyyat İnstitutunun aspiranturasında təhsil almış, 1965-ci ildə həmin institutda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir. 1965-ci ildən əmək fəaliyyətinə başlayan alim AMEA-nın İqtisadiyyat İnstitutunda kiçik elmi işçi, elmi katib və şöbə müdiri vəzifələrində çalışmışdır. 1971-ci ildə doktorluq dissertasiyası müdafiə etmiş, 1977-ci ildə professor elmi adı almışdır. 1976-1982-ci illərdə Dövlət Plan Komitəsi Elmi Tədqiqat İqtisadiyyat İnstitutunun direktorunun birinci müavini, Xalq Təsərrüfatı institutunun elmi işlər üzrə prorektoru işləmişdir. 1980-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, 1989-cu ildə isə həqiqi üzvü seçilmişdir. 1983-1993-cü illərdə Azərbaycan KP MK-nın İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Plan-büdcə Komissiyasının sədri, Ali Sovetin sədrinin birinci müavini, Dövlət Plan Komitəsinin sədri, Baş nazirin birinci müavini, TACİC, TRACECA proqramları üzrə Azərbaycanın Milli Koordinatoru vəzifələrində çalışmışdır.

Z.Səmədzadənin elmi fəaliyyəti çoxşaxəlidir. Onun elmi əsərləri iqtisadi inkişaf, struktur, demografiya, məşğulluq, regional inkişaf, effektivlik, bazar iqtisadiyyatının bir sıra aktual problemlərinə həsr olunmuşdur. 500-dən çox elmi əsərin müəllifidir.

Z.Səmədzadənin rəhbərliyi ilə 7 cildlik “Böyük İqtisadi Ensiklopediya”, “Böyük yolun mərhələləri - Azərbaycan iqtisadiyyatı yarım əsrdə: reallıq və perspektivlər” adlı kitabı nəşr olunmuş və “Dağ rayonlarının sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsi”, “Material tutumu”, “İntensivləşdirmə”, “Dемоqrafik inkişaf və əmək ehtiyatlarından istifadə” kimi bir sıra proqramlar işlənib hazırlanmışdır. Onun “Dağlıq Qarabağ: naməlum həqiqətlər”, “Azərbaycan XXI əsrin astanasında” (3 cild, ideya müəllifi və elmi redaktor), “Dünya iqtisadiyyatı: Çin “iqtisadi möcüzə”si”, “Çin global dünya iqtisadiyyatında” (Azərbaycan və rus dillərində), “Bakı nefti: “Şərəfli keçmiş, xoşbəxt gələcək” (Azərbaycan və rus dillərində), 4 cildlik “Azərbaycan iqtisadiyyatı 100 ildə” kitabları, “Bakı nefti olmasaydı faşizm üzərində qələbə olmazdı” nəşrləri müasir iqtisad elminin dəyərli örnəkləri sırasındadır.

Yüksəkixtisaslı kadrların hazırlanmasında alimin xüsusi xidmətləri vardır. Onun rəhbərliyi altında 50-dən artıq fəlsəfə və elmlər doktoru dissertasiyası müdafiə edilmişdir.

Z.Səmədzadə həm də tanınmış ictimai xadimdir. Azərbaycan İqtisadçılar İttifaqının sədri, Beynəlxalq İqtisadçılar İttifaqının vitse-prezidentidir. Üç çağırış (2005-2019) Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin iqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri olmuş, 2005-ci ildən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatıdır.

Z.Səmədzadə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamları ilə “Şöhrət” və “Şərəf ordenləri ilə təltif edilmişdir. Belarus ilə Azərbaycan arasında dostluq münasibətlərinin möhkəmlənməsinə verdiyi töhfələrə görə Belarus Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə “Fransisk Skorina”, Akademik Vavilov və Kondratyev adına medallara layiq görülmüşdür. Beynəlxalq Menecment Akademiyasının və Avropa Beynəlxalq Akademiyasının Azərbaycan bölməsinin akademikidir.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Rəyasət Heyətinin AMEA-nın İqtisadiyyat İnstitutunda Akademik Ziyad Səmədzadənin iqtisadiyyat elminin inkişafındakı xidmətlərinə və 80 illik yubileyinə həsr olunmuş elmi sessiyanın keçirilməsi haqqında 16 iyul 2020-ci 12/12 sayılı Qərarını nəzərə alaraq, İqtisadiyyat İnstitutunun Elmi Şurası

QƏRARA ALIR:

1. Akademik Ziyad Səmədzadənin 80 illik yubileyinə həsr olunmuş elmi sessiyanın keçirilməsi üçün aşağıdakı tərkibdə Təşkilat komitəsi və Redaksiya heyəti yaradılsın:

SƏDR: Nazim İmanov (Müzəffərli) - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun direktoru, professor

MÜAVİN: Sakit Yaqubov - AzDİU-nun Elmi işlər üzrə prorektoru, professor

MƏSUL KATİB: Tanriverdi Paşa - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun aparıcı elmi işçisi

ÜZVLƏR:

Qorxmaz İmanov - AMEA [İdarəetmə sistemləri](#) İnstitutunun şöbə müdiri, AMEA müxbir üzvü, prof.

Akif Musayev - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun şöbə müdiri, AMEA müxbir üzvü, professor

Ədalət Muradov - AzDİU-nun Rektoru, professor

Eldar Quliyev - AKU-nun Rektoru, professor

Vahid Novruzov - AR Audid Palatasının sədri, professor

Elşən Hacızadə - AR Nazirlər Kabinetinin şöbə müdiri, professor

Allahyar Muradov - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun Elmi işlər üzrə Direktor müavini, dosent

Tofiq Hüseynov - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun şöbə müdiri, professor

Tərbiz Əliyev - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun şöbə müdiri, professor

Müşviq Atakişiyev - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun şöbə müdiri, professor

Məhiş Əhmədov - AzDİU-nun kafedra müdiri, profesör

Zahid Məmmədov - AzDİU-nun Elmi fəaliyyətin təşkili və idarə edilməsi departamentinin direktoru, professor

Qabil Manafov - AzDİU-nun Magistratura Mərkəzinin direktoru, professor

Arzu Hüseynova – AR İqtisadiyyat Nazirliyi İqtisadi İslahatlar Elmi Tədqiqat İnstitutunun Direktor v.i.e., i.e.d.

Firdovsi Fikrətzadə - KT Nazirliyinin Aqrqə İslahatlar Mərkəzinin Direktoru, i.e.d.

Gülşən Yüzbaşıyeva - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun şöbə müdiri, professor

Fuad Qənbərov - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun şöbə müdiri, professor

Vilayət Vəliyev - Azərbaycan Texniki Universitetinin, rektoru professor **Məhəbbət**

Məmmədov – AzMİU, kafedra müdiri, professor

Məhərrəm Hüseynov – ADAU, kafedra müdiri, professor

Şəfa Əliyev - SDU, kafedra müdiri, professor

Pəri Həsənova – BDU, professor

Rəsul Balayev – AzDİU, professor

Arif Hüseynov – ADNSU, professor

Nüşabə Hacıyeva – Azərbaycan Texnologiya Universitetinin dekani, dosent

Leyli Allahverdiyeva - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun Elmi katibi, dosent

Şakir Ahiyev - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun Ümumi işlər üzrə Direktor müavini

Elşad Səmədzadə - Azərbaycan İqtisadçılar İttifaqının sədr müavini, ADİU-nun dosenti

Aytən Səmədzadə - İQTİSADİYYAT qəzetinin Baş redaktoru, i.f.d.

Yeganə Məmmədova - İQTİSADİYYAT qəzetinin Baş redaktorun müavini

Mahir Zeynalov - AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun şöbə müdiri, dosent

2. Akademik Ziyad Səmədzadənin 80 illik yubileyinə həsr olunan elmi sessiya - “**Dayanıqlı inkişafın yeni keyfiyyət mərhələsi**” Beynəlxalq elmi-praktik konfrans 2021-ci il noyabr ayında keçirilsin.

3. Konfransın keçirilməsi üçün müvafiq dövlət qurumlarının, Elmi-tədqiqat və Universitet nümayəndələrinin, qonaqların siyahısının müəyyən edilməsi, dəvətnamələrin hazırlanması və müvafiq ünvanlara çatdırılması, elmi sessiya keçiriləcək zalın təşkili Təşkilat Komitəsinə tapşırılsın.

4. Konfransa göndəriləcək məqalə və tezislərin qəbulu və Dərc ediləcək materialların nəşr edilmək üçün seçilməsi Redaksiya Heyətinə tapşırılsın.
5. Kütləvi informasiya vasitələrində alimin həyat və yaradıcılığına həsr edilmiş məqalələrin dərc edilməsi və konfransın gedişi ilə bağlı məlumatların verilməsi İqtisadiyyat İnstitutunun İctimaiyyətlə əlaqələr və Beynəlxalq əlaqələr şöbəsinə (Mahir Zeynalov və Rüfət Əfəndiyev) tapşırılsın.
6. Alimin əsərlərinin sərgisi təşkil olunsun (Kitabxana müdiri Şəfəq İslamova).
7. Konfransın AMEA-nın Mərkəzi Kitabxanasında keçirilməsi ilə bağlı müraciət edilsin (Şakir Alıyev).
8. Konfransın keçirilməsi ilə bağlı Xərclərin smetası hazırlansın və Rəyasət Heyətinə müraciət edilsin (Şakir Alıyev və Yelena Beqdayeva).
9. Qərarın icrasına nəzarət İnstitutun Elmi işlər üzrə müavini Allahyar Muradova tapşırılsın.

AMEA İqtisadiyyat İnstitutunun
Direktoru, professor

Nazim İmanov (Müzəffərli)

Elmi katib, i.f.d., dosent

Leyli Allahverdiyeva

**AKADEMİK ZİYAD SƏMƏDZADƏNİN ELMİ
YARADICILIĞI HAQQINDA**

AKADEMİK ZİYAD SƏMƏDZADƏNİN İCTİMAİ VƏ ELMİ FƏALİYYƏTİ HAQQINDA

2020-ci il iyunun 25-də görkəmli iqtisadçı alim, iqtisad elmləri doktoru, professor, akademik Ziyad Əliabbas oğlu Səmədzadənin 80 yaşı tamam olmuşdur.

Ziyad Səmədzadə 1961-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin iqtisadiyyat fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirmişdir. 1962-1964-cü illərdə SSRİ Elmlər Akademiyası İqtisadiyyat İnstitutunun aspiranturasında təhsil almış, 1965-ci ildə həmin institutda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir. 1965-ci ildən əmək fəaliyyətinə başlayan alim AMEA-nın İqtisadiyyat İnstitutunda kiçik elmi işçi, elmi katib və şöbə müdiri vəzifələrində çalışmışdır. O, 1971-ci ildə doktorluq dissertasiyası müdafiə etmiş, 1977-ci ildə professor elmi adı almışdır.

Z.Səmədzadənin ötən əsrin 70-ci illərində Azərbaycanın iqtisadiyyatında əmək məhsuldarlığının dinamika və səviyyəsi, onun əsas amillərinin, iqtisadiyyatda struktur dəyişikliyi ilə qarşılıqlı əlaqəsinin sistemli təhlili, iqtisadiyyatın strukturunun prioritet istiqamətləri barədə dolğun elmi konsepsiyanın formalaşması bilavasitə akademik Ziyad Səmədzadənin fəaliyyəti ilə bağlıdır.

Qeyd edilən problemlərə həsr edilmiş elmi əsərlər silsiləsinə görə alim 1974-ci ildə elm və texnika sahəsində Lenin Komsomolu mükafatı laureatı adına layiq görülmüşdür.

Z.Səmədzadənin iqtisadi inkişafın, milli gəlirin sürəti və proporsiyaları, əmək ehtiyatlarının sahə, ərazi quruluşu, urbanizasiya, səmərəlilik problemlərinin tədqiqinə həsr edilmiş sanballı monoqrafiyaları iqtisad elminə layiqli töhfə sayılır. Onun adı çəkilən istiqamətlər üzrə dərin elmi araşdırmaları keçmiş Sovetlər İttifaqının nüfuzlu alimləri, elm dairələri tərəfindən zəruri orijinal tədqiqat işi kimi qiymətləndirilmişdir.

Ziyad Səmədzadənin elmi rəhbərliyi və bilavasitə iştirakı ilə keçən əsrin 80-ci illərində hazırlanan «Dемоqrafik inkişaf və əmək ehtiyatlarından istifadə», «Dağ rayonlarının sosial-iqtisadi inkişafı», «Material tutumu», «Enerji tutumu» adlı məqsədli proqramlar özünün konkretliyi və ünvanlı olması, hər bir şəhər və rayon, sahələr üzrə məqsədlərə nail olma mexanizminin mövcudluğu ilə fərqlənib.

Akademik Ziyad Səmədzadə əsrin 80-ci illərinin yarısında erməni millətçilərinin Qarabağın «sosial-iqtisadi geriliyi haqqında» ittihamlarının əsassız olduğunu sübut edən araşdırmalar aparmış, elmi-ictimaiyyətdə geniş əks-səda doğurmuş «Dağlıq Qarabağ: naməlum həqiqətlər», «Naqornıy karabax: neizvestnaya pravda» adlı kitablarını nəşr etdirmişdir.

Z.Səmədzadə ilk iqtisadçı alim olaraq ötən əsrin 80-ci illərinin ikinci yarısında SSRİ-nin tərkibində olan Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyi problemlərinin araşdırılması ilə məşğul olur. Alim SSRİ və digər müttəfiq respublikalar üzrə külli miqdarda müqayisəli materiallar əsasında mürəkkəb elmi hesablamalar apararaq mərkəzləşdirilmiş sovet inzibati sisteminə xas ciddi qüsurları üzə çıxardı və sübut etdi ki, Azərbaycanın iqtisadi-texniki və əmək potensialı onun iqtisadi müstəqil bir respublika kimi yaşamağına əsas verir. 1989-cu ildə akademik rəhbərliyi ilə Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyi problemlərinə həsr olunmuş Azərbaycanın İqtisadi Müstəqilliyi haqqında Qanun layihəsi mühüm bir elmi praktik konfrans keçirildi, müvafiq tövsiyələr hazırlandı və bir müddət sonra qəbul edildi.

Ziyad Səmədzadə 1976-1982-ci illərdə Dövlət Plan Komitəsi Elmi Tədqiqat İqtisadiyyat İnstitutunun direktorunun birinci müavini, Xalq Təsərrüfatı institutunun elmi işlər üzrə prorektoru işləmişdir. 1983-1993-cü illərdə Azərbaycan KP MK-nın İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Plan-büdcə Komissiyasının sədri, Ali Sovetin sədrinin birinci müavini, Dövlət Plan Komitəsinin sədri, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin birinci müavini, 1992–1994-cü illərdə Avropa Birliyi Komissiyasının TACİC, TRACECA proqramları və Azərbaycana texniki yardımını üzrə Azərbaycan Respublikasının Milli Koordinatoru vəzifələrində çalışmışdır.

1993-cü ilin may ayında Brüsseldə birinci beynəlxalq konfrasda Azərbaycanın Milli Koordinatoru kimi əsas məruzə ilə çıxış etmiş və Avropa-Qafqaz-Asiya nəqliyyat dəhlizinin yaradılmasına xidmət edən Brüssel Bəyannaməsini imzalamışdır. Akademik Ziyad Səmədzadənin bu problemlə bağlı yaratdığı qərarların keçirdiyi çoxsaylı disputlar, seminarlar, “dəyirmi masa”

yığıncaqları, nəşr etdirdiyi məqalələr, radio və televiziya ilə çıxışları heç şübhəsiz, alimin fəaliyyətinin çox mühüm mərhələləridir.

Ziyad Səmədzadə 1980-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının müxbir üzvü, 1989-cu ildə isə həqiqi üzvü seçilmişdir.

Z.Səmədzadənin rəhbərliyi ilə “Böyük yolun mərhələləri” adlı irihəcmli fundamental monoqrafiyasında (rus dilində, 2004-cü il) 1950-2000-ci illərdə Azərbaycan iqtisadiyyatının keçdiyi yol sistemli təhlil edilmiş, ölkə iqtisadiyyatının strukturunda baş verən dəyişikliklər dərinədən və əsaslandırılmış şəkildə tədqiq edilərək ümumiləşdirilmiş, gələcək prioritetlər barədə fikirlər açıqlanmışdır. SSRİ Dövlət Plan Komitəsinin keçmiş sədri N.Baybakovun, akademik L.Abalkinin fikrincə, bu əsəri XXI əsrin ikinci yarısında Azərbaycanın iqtisadi inkişafı barədə əsl ensiklopedik əsər kimi xarakterizə etmək olar.

Görkəmli iqtisadçı alimin elmi rəhbərliyi ilə “Dağ rayonlarının sosial-iqtisadi inkişafının sürətləndirilməsi”, “Material tutumu”, “İntensivləşdirmə”, “Dемоqrafik inkişaf və əmək ehtiyatlarından istifadə” kimi bir sıra proqramlar işlənib hazırlanmışdır. Onun “Dağlıq Qarabağ: naməlum həqiqətlər”, “Azərbaycan XXI əsrin astanasında” (3 cild, ideya müəllifi və elmi redaktor) nəşr olunmuşdur.

Akademik Ziyad Səmədzadə Çin iqtisadi fenomenini Azərbaycanda tədqiq edən ilk alim hesab edilir. “Dünya iqtisadiyyatı: Çin iqtisadi möcüzəsi” (2001-ci il), “Çin qlobal dünya iqtisadiyyatında” (Azərbaycan və rus dillərində) (2009-2010-cu illər) əsərləri həm də keçid dövrünü adlayaraq dünyəvi bir dövlətə çevrilmiş Azərbaycan iqtisadiyyatının daha modern əsaslarda davamlı inkişafını təmin etmə və möhkəmləndirmədə beynəlxalq təcrübədən hərtərəfli faydalanmaq zərurətlərindən irəli gəlmişdir. “Bakı nefti: “Şərəfli keçmiş, xoşbəxt gələcək” (Azərbaycan və rus dillərində), 4 cildlik “Azərbaycan iqtisadiyyatı 100 ildə” kitabları müasir iqtisad elminin dəyərli nümunələri sırasında.

Akademik Ziyad Səmədzadənin elmi fəaliyyəti çoxşaxəlidir. Onun elmi əsərləri əsasən iqtisadi inkişaf, struktur, demografiya, məşğulluq, regional inkişaf, effektivlik, bazar iqtisadiyyatının bir sıra aktual problemlərinə həsr olunmuşdur. Respublika regionlarının, o cümlədən bu gün üçün də öz əhəmiyyətini saxlayan Bakının sosial-iqtisadi inkişafının aktual problemlərinin tədqiqi mühüm yer tutur. Bu araşdırmalar əsasında ötən əsrin 80-ci illərində 45 çap vərəqi həcmində Bakının social-iqtisadi inkişafına həsr olunmuş əsər dərc edilmiş, konkret tövsiyələr hazırlanaraq ali idarəetmə orqanlarına təqdim edilmişdi.

Ziyad Səmədzadənin dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyi probleminə həsr edilmiş müstəqilliyin ilk illərində apardığı tədqiqatları, məqalələri, elmi ideya və məruzələri mahiyyət etibarilə, respublikada iqtisad elminin bu yeni istiqamətinin yaranmasının əsasını təşkil etmişdir.

Akademik Ziyad Səmədzadə 500-dən çox elmi əsərin, o cümlədən monoqrafiya, kitab, proqram və məqalənin müəllifidir. Yüksəkixtisaslı kadrların hazırlanmasında alimin xüsusi xidmətləri vardır. Onun rəhbərliyi altında 50-dən artıq fəlsəfə və elmlər doktoru dissertasiyası müdafiə edilmişdir.

Akademikin baş elmi redaktəsi ilə ümumi həcmi 2500 səhifəyə bərabər olan “Azərbaycan XXI əsrin astanasında” 3 cildliyi nəşr edilmişdir. 3 cildliyə daxil edilmiş elmi düşüncələri mahiyyət etibarilə XXI əsrin mürəkkəb problemlərinin həllində Azərbaycan elminin inkişafının prioritet istiqamətləri kimi qiymətləndirilmişdir.

Z.Səmədzadə yeni ideya və üsulların, müasir iqtisadi təfəkkürün yorulmaz təbliğatçısıdır. Bu ideyalar akademikin 1981-1992-ci illərdə baş redaktoru olduğu “Azərbaycanın xalq təsərrüfatı” jurnalının səhifələrində ardıcıl şərh edilir. 1999-cu ildən akademik “İqtisadiyyat” adlı qəzeti təsis etmiş və onun nəşrinə başlamışdır. Akademik Z.Səmədzadə ölkənin bütün iqtisadçı alimlərini, politoloqlarını və mütəxəssislərini bu nəşrin işinə cəlb etməyə, əsl yaradıcı kollektiv yaratmağa müvəffəq olmuşdur.

50 ildən artıqdır ki, çoxsaylı beynəlxalq simpozium və konqreslərdə çıxış edən alim geniş elmi diapazonla malik olduğunu nümayiş etdirir, Azərbaycanın müasir iqtisadiyyat elmi üzrə özünün ideya və baxışlarını bəyan edir, milli maraqların qorunmasını əsas götürməklə onun dünya

iqtisadiyyatına inteqrasiya edilməsi imkanları və bunun yolları barədə sanballı elmi məruzələri ilə diqqəti cəlb edir və etməkdədir.

Dünyada iqtisadi ensiklopediyaların buraxılışı nadir hadisələrdən sayılır. Oxuculara təqdim edilən 7 cildlik “Böyük İqtisadi Ensiklopediya” isə özünün əhatə dairəsi, strukturu, əyani vasitələrdən istifadə səviyyəsinə görə Avropa, MDB məkanında ilk çoxcildlikdir. Yeddicildlikdə ilk dəfə olaraq ölkəmizdə azad bazar sisteminin formalaşmasının bütün aspektləri barədə ətraflı yazılar verilmiş, 200 il ərzində, xüsusilə də müstəqillik dövründə Azərbaycan iqtisadiyyatında baş vermiş dəyişikliklər təhlil edilmiş, inkişaf strategiyasının əsas hədəfləri açıqlanmışdır. “Böyük İqtisadi Ensiklopediya” da bəşəri iqtisad elminin keçdiyi mərhələlər ətraflı nəzərdən keçirilmiş, dünya iqtisad elmində formalaşmış iqtisadi baxışların müasir dünya və milli maraqlar baxımından qiymətləndirilməsinə cəhdlər edilmişdir. İqtisadi proseslər, iqtisadi terminlərin mahiyyətinin daha yaxşı mənimsənilməsi məqsədi ilə 1500-dən çox sxem, cədvəl, qrafik və şəkildən istifadə edilmişdir.

Akademik Ziyad Səmədzadə həm də tanınmış ictimai xadimdir. Azərbaycan İqtisadçılar İttifaqının sədri, Beynəlxalq İqtisadçılar İttifaqının vitse-prezidentidir. 1999-cu ildən «İqtisadiyyat» qəzetinin təsisçisi və baş redaktorudur.

Z.Səmədzadə Onuncu, on birinci və on ikinci çağırış Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin deputatı, üç çağırış (2005-2021) 2020-ci ildən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatıdır. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin iqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri olmuş, Azərbaycan-Sloveniya parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun rəhbəri, Azərbaycan-Belarus, Azərbaycan-Çin, Azərbaycan-İspaniya, Azərbaycan-Portuqaliya, Azərbaycan-Suriya parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qruplarının üzvüdür.

Akademik Ziyad Səmədzadə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə “Şöhrət” və “Şərəf”, 2020-ci ildə ictimai-siyasi həyatında fəal iştirakına və iqtisad elminin inkişafında xidmətlərinə görə 1-ci dərəcəli “Vətənə xidmətə görə” ordeni ilə təltif edilmişdir. Belarus ilə Azərbaycan arasında dostluq münasibətlərinin möhkəmlənməsinə verdiyi töhfələrə görə Belarus Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə “Fransisk Skorina”, Akademik Vavilov və Kondratyev adına medallara layiq görülmüşdür. Beynəlxalq Menecment Akademiyasının, Beynəlxalq Şərq Neft Akademiyasının və Avropa Beynəlxalq Akademiyasının akademikidir.

AKADEMIK ZIYAD SƏMƏDZADƏ: SIYASI, ELMI VƏ İCTİMAI FƏALİYYƏTI HAQQINDA BƏZI MÜLAHİZƏLƏR

Zahid Fərrux Məmmədov, i.e.d., professor, Şöbə müdiri
ADIU (UNEC)

prof.zahid.mamed@mail.ru

Kamil Nazim oğlu Səlimov, h.e.d., professor Kafedra müdiri
Bakı Dövlət Universiteti

Giriş

Şərəfli ömür yolu, elmə bağlılığı, ictimai-siyasi fəaliyyəti ilə müasirlərinin dərin rəğbətini qazanmış akademik Ziyad Səmədzadənin elmi fəaliyyətinin 60 yaşı tamam olur. Ömrünün müdriklik çağında olan nüfuzlü pedaqoq, tədqiqatçı-alimin istər elmi-pedaqoji, istərsə də ictimai fəaliyyətinin hər bir səhifəsi xalqa xidmətdən ibarət olub. Uzun illərin gərgin zəhməti, məqsədə doğru əzmlə irəliləməsi sayəsində yetişən, ömrünün 60 ilini elmi fəaliyyətə həsr edən Ziyad Səmədzadə iqtisadiyyat elmi sahəsində özünəməxsus yeri və rolu ilə şöhrət qazanmışdır.

Respublika ictimaiyyəti onu böyük alim və praktik-iqtisadçı, bacarıqlı təşkilatçı və nüfuzlu rəhbər, müasir mütərəqqi iqtisadi ideyaların daşıyıcısı və fəal təbliğatçısı kimi tanıyır. O, 500-dən çox elmi əsərin, o cümlədən bir sıra sanballı elmi araşdırmaların, makroiqtisadiyyat, regional iqtisadiyyatın səmərəliliyi, təkrar istehsalın sürəti və proporsiyaları, bazar iqtisadiyyatı problemlərinə həsr olunan dəyərli monoqrafiyaların müəllifidir.

Respublikada iqtisad elminin bir sıra aparıcı istiqamətlərinin yaranması, formalaşması və inkişafı onun adı və elmi fəaliyyəti ilə bağlıdır. Azərbaycanın iqtisadi reallıqlarını, uğurlarını ölkəmizdən kənar da istənilən səviyyədə təmsil etməyə qadir olan insandır, görkəmli alim, vətəndaşdır.

Ziyad Səmədzadənin elmi-pedaqoji fəaliyyəti haqqında

Nüfuzlü iqtisadçı alim, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, iqtisad elmləri doktoru, professor Ziyad Səmədzadə 1965-ci ildə namizədlik, 1971-ci ildə doktorluq dissertasiyaları müdafiə etmiş, 1977-ci ildə professor elmi adını almışdır. 1980-ci ildə Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasına müxbir üzv, 1989-cu ildə isə həqiqi üzv seçilmişdir.

1965-1976-cı illərdə AMEA İqtisadiyyat İnstitutunda kiçik elmi işçi, elmi katib və şöbə müdiri vəzifələrində çalışmışdır. 1976-1978-ci illərdə Azərbaycan Dövlət Plan Komitəsi Elmi Tədqiqat İqtisadiyyat İnstitutunun direktorunun birinci müavini, 1978-1982-ci illərdə Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun elmi işlər üzrə prorektoru işləmişdir.

1983-1992-ci illərdə Mərkəzi Komitədə İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri, Ali Sovet sədrinin birinci müavini, Baş nazirin birinci müavini, Dövlət Plan-İqtisad Komitəsinin sədri, TACİS və TRACECA proqramları üzrə Azərbaycanın milli koordinatoru olmuşdur. Z. Səmədzadə iqtisadi inkişaf, struktur, demoqrafiya, məşğulluq, regional inkişaf, effektivlik, bazar iqtisadiyyatı problemlərinə dair 500-dən çox əsərin, çoxsaylı monoqrafiyaların müəllifidir.

Bu gün respublikada əmək məhsuldarlığı, iqtisadi inkişaf, sürət və proporsiyalar, milli gəlir və səmərəlilik problemləri üzrə yaranmış elmi məktəb bilavasitə akademiknin adı ilə bağlıdır. 40 ildən artıqdır ki, Z. Səmədzadə çoxsaylı beynəlxalq simpozium və konqreslərdə Azərbaycanı ləyaqətlə təmsil edir. Nüfuzlu elmi məclislərdə çıxış edən akademik müasir iqtisad elminin aktual istiqamətləri və respublikanın iqtisadi inkişafı, onun dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya edilməsi imkanları və bunun yolları barədə sanballı elmi məruzələri ilə diqqəti cəlb edir.

2004-cü ildə Z. Səmədzadənin ölkə və onun hüdudlarından kənar böyük əks-səda doğurmuş (58,5 ç.v.) «Этапы большого пути» («Böyük yolun mərhələləri» – «Azərbaycan iqtisadiyyatı yarım əsrdə: reallıq və perspektivlər») adlı kitabı çapdan çıxmışdır.

Z. Səmədzadə Azərbaycan İqtisadçılar İttifaqının sədri, Beynəlxalq İqtisadçılar İttifaqının vitse-prezidenti kimi də faydalı işlər görür. Akademikin 1999-cu ildə təsis etdiyi «İqtisadiyyat» qəzeti müntəzəm çap olunur. Z. Səmədzadənin elmi rəhbərliyi ilə 47 namizədlik və bir neçə doktorluq dissertasiyası müdafiə edilmişdir. Uzun müddət Z. Səmədzadə Azərbaycan Respublikası

Milli Məclisi İqtisadi Siyasət Komissiyasının sədri kimi respublikada iqtisadi qanunvericilik bazasının möhkəmləndirilməsi, büdcə sisteminin təkmilləşdirilməsi və s. məsələlərin həllində fəal iştirak edir.

Akademik Ziyad Səmədzadə Milli Məclisin iqtisadi siyasət komitəsinin sədri kimi, respublikada iqtisadi qanunvericilik bazasının möhkəmləndirilməsi, büdcə sisteminin təkmilləşdirilməsi, bütövlükdə ölkənin iqtisadi inkişaf strategiyasının reallaşması məsələlərinin həllində fəal iştirak edir. Ziyad Səmədzadə Milli Məclisin deputatı kimi, daim ölkəmizin iqtisadi yüksəlişi, inkişafı və tərəqqisi naminə yorulmadan çalışır.

O, deputat və komitə sədri kimi bu illər ərzində Milli Məclisdə iqtisadi və digər məsələlərə dair qəbul edilən qanunların hazırlanmasında və müzakirələrində həmişə fəal iştirak edir, qanunların təkmilləşdirilməsi üçün çox dəyərli təkliflər verir. Geniş və dərin elmi potensialından istifadə edərək hər il qəbul edilən Azərbaycan Respublikasının büdcəsi haqqında qanunun əhatəli, şəffaf, xərclərin ilk növbədə ölkənin sosial-iqtisadi inkişafını təmin edən fundamental və aktual problemlərə yönəldilməsi, pul, maliyyə-kredit sisteminin qanunvericilik bazasının daim təkmilləşməsi üçün var qüvvəsi ilə çalışır.

Ziyad Səmədzadənin elmi fəaliyyətində Azərbaycan və dünya iqtisadiyyatı problemlərinin tədqiqi böyük yer tutur. Dünya ölkələrinin təcrübəsini dərinlən öyrənən və onların mütərəqqi cəhətlərini Azərbaycanda təbliğ edən Z. Səmədzadə bir çox ölkələrdə, o cümlədən bir neçə dəfə Çin Xalq Respublikasında olmuş, 2001-ci ildə çapdan çıxmış “Dünya iqtisadiyyatı: Çin” iqtisadi möcüzəsi” kitabını nəşr etdirmişdir. Azərbaycan və rus dillərində çıxan “Çinin iqtisadi möcüzəsi”, 2009-cu ildə çapdan çıxmış “Çin qlobal dünya iqtisadiyyatında” kitablarının müəllifi sübut etdi ki, bu bir xoşbəxt təsadüf deyildir, aqrar sektorun sənaye islahatlarının, dünya təcrübəsinə sığınaraq, xalqın maraqları ilə maliyyənin qarşılıqlı və səmərəli inteqrasiyasının məntiqi nəticəsidir. Bu monoqrafiyaları ilə alim iqtisad elminə böyük töhfə vermişdir.

Z. Səmədzadənin elmi fəaliyyətində Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyi problemlərinin araşdırılması xüsusi yer tutur. Onu bu mürəkkəb, tələpəli problemin elmi tədqiqi sahəsində pioner saymaq mübaliğə olmaz.

Ziyad Səmədzadənin gördüyü işlər dövlətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Azərbaycan iqtisadiyyat elminin inkişafındakı xidmətlərinə görə akademik bu günlərdə Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə “Şöhrət” ordeni ilə təltif edilmişdir.

Ziyad Səmədzadənin «Dağlıq Qarabağ: Naməlum həqiqətlər» kitabı

Akademik Z. Səmədzadə SSRİ və digər müttəfiq respublikalar üzrə külli miqdarda müqayisəli materiallar əsasında mürəkkəb elmi hesablamalar apararaq, mərkəzləşdirilmiş plan-maliyyə sisteminə xas olan ciddi qüsurları üzə çıxardı və inandırıcı şəkildə sübut etdi ki, respublikanın ərazisində yaradılmış milli gəlirdən istifadə etmək hüquqları yolverilməz dərəcədə məhduddur.

Bu, Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyi haqqında qanun layihəsi üçün əsas götürüldü. 1989-cu ildə akademik rəhbərliyi ilə Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyi problemlərinə həsr olunmuş respublika miqyaslı böyük bir elmi- praktik konfrans keçirildi. Bu tədbir öz mahiyyətinə görə keçmiş İttifaqda bu qəbildən olan ilk tədbir idi. Son dərəcə maraqlı və vacib problemə həsr olunmuş bu konfransın işində fəal iştirak edən elmi qüvvələr və mütəxəssis-praktiklər tərəfindən işlənilən hazırlanmış tövsiyələr və müvafiq qanun layihəsi hazırlandı.

Kənardan saxta iddialarla qaldırılmış Qarabağ probleminin lap ilk günlərindən akademik Ziyad Səmədzadə ermənilərin Azərbaycanın bu qədim diyarının «sosial-iqtisadi geriliyi haqqında» ilk iradlarının təhlilinə başladı. Azərbaycana qarşı irəli sürülən saxta ittihamlar, güya ermənilərin həyat səviyyəsinin aşağı olması, onlara qarşı sosial mədəni baxımdan ayrı seçkilik edilməsi ilə bağlı iftiralər əsaslandırılmış dəlillərlə təkzib edildi. Akademikin həmin dövrdə hazırladığı tədqiqatların əksəriyyəti onun geniş əks-səda doğurmuş «Dağlıq Qarabağ: naməlum həqiqətlər», «Naqornıy karabax: neizvestnəe pravda» adlı kitablarda öz əksini tapdı.

Ancaq Ziyad Səmədzadənin «Dağlıq Qarabağ: Naməlum həqiqətlər» kitabı həm tarixilik, həm siyasilik cəhətdən, həm də iqtisadçı qələmindən çıxdığı üçün çox faydalıdır. Bu kitab vətəndaş alim qələminin bəhrəsidir, təkcə publisistik dildə yox, əsasən təkzibedilməz iqtisadi faktların gücü ilə danışır.

Dünya iqtisad elminin nüfuzlü alimlərinin Ziyad Səmədzadə haqqında fikirləri

Z. Səmədzadə keçmiş Sovetlər İttifaqında ilk iqtisadçı alimlərdən biri idi ki, iqtisadi inkişafın regional aspektlərinin tempi və səviyyəsini təhlili ilə ərazi proporsiyasının planlaşdırılması və proqnozlaşdırılmasının metodologiyasının yaradılmasının vacibliyini sübuta yetirmişdir.

Akademik, keçmiş SSRİ və İttifaqa daxil olan respublikalar üzrə müqayisəli statistik məlumatlardan səmərəli şəkildə istifadə edərək böyük həcmdə hesablamalar aparmış və mərkəzləşdirilmiş maliyyə-plan sistemində olan çox ciddi qüsurları aşkara çıxarmışdır. Akademik Ziyad Səmədzadə bu tədqiqatı ilə SSRİ məkanında ilk dəfə nəzəri iqtisadi müddəaları bilavasitə tətbiqi iqtisadiyyat səviyyəsinə və əksinə köçürülməsi üçün aqreqasiya və dezaqreqasiya metodologiyası işləyib hazırlamış və onun praktiki səviyyədə tətbiqini həyata keçirmişdir.

2004-ci ildə akademik ölkə və onun hüdudlarından kənarında böyük əks-səda doğurmuş, "Böyük yolun mərhələləri" - "Azərbaycan iqtisadiyyatı yarım əsrdə: realıq və perspektivlər" adlı kitabı çapdan çıxmışdır. Dünyanın tanınmış alim və mütəxəssisləri Ziyad Səmədzadənin bu əsərini yüksək qiymətləndirmişlər.

SSRİ-nin ən tanınmış dövlət xadimlərindən biri, SSRİ-nin neft sənayesinin inkişafında böyük rol oynamış, texniki elmlər doktoru, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı, Sialkovski adına Kosmonavtika Akademiyasının akademiki Nikolay Konstantinoviç Baybakov Ziyad Səmədzadəni Azərbaycan elminin inkişafındakı xidmətlərinə görə yüksək qiymətləndirmişdir: "Ziyad Səmədzadə böyük və şərəfli ömür yoluna malikdir. Onun elmi və ictimai fəaliyyəti həddindən artıq geniş və çoxşaxəlidir. MK-nın iqtisadiyyat şöbəsinə, Ali Sovetin plan-büdcə komissiyasına, eləcə də, respublikanın Dövlət Plan Komitəsinə rəhbərlik edən iqtisadçı alim və ictimai xadim kimi Z.Səmədzadənin əldə etdiyi zəngin təcrübə ona Azərbaycanın ötən əsrdəki ictimai-siyasi, iqtisadi-sosial həyatı barədə, qlobal iqtisadi problemləri dərinlən təhlil etməyə imkan vermişdir".

SSRİ Baş nazirinin müavini, RF EA akademiki L.Abalkin yazırdı: "Z.Səmədzadənin "Əmək məhsuldarlığı və əhəlinin məşğulluq strukturunun problemləri" mövzusunda 31 yaşında olarkən müdafiə etdiyi doktorluq dissertasiyası Sovet İttifaqında ən mükəmməl elmi iş idi. Nəticə etibarilə o, respublikada bu sahədə elmi iqtisadi məktəbin əsasını qoymuşdur".

Moskva şəhərinin meri Q.X. Popov isə bildirir ki, Z.Səmədzadə həm böyük nəzəriyyəçi alim, həm təcrübəçi, təşkilatçı, həm də müasir iqtisadi ideyaların ötürücüsüdür: "Bir sıra nəhəng tədqiqatların və işlərin, makro iqtisadiyyatın problemləri, regional iqtisadiyyatın effektivliyi, istehsalın tempi və proporsiyaları, demoqrafiya və məşğulluqla bağlı monoqrafiyaların müəllifidir. Hakim anlayışlara qeyri-standart baxış, yaradıcı düşüncə tərz, tənqidi analiz alimə maddi sahənin sərhədləri haqqında orijinal nəticələr çıxarmağa imkan verir".

Ziyad Səmədzadə nüfuzlu beynəlxalq simpozium və konqreslərdə

40 ildən artıqdır ki, Z. Səmədzadə çoxsaylı beynəlxalq simpozium və konqreslərdə Azərbaycanı ləyaqətlə təmsil edir. Nüfuzlu elmi məclislərdə çıxış edən akademik müasir iqtisad elminin aktual istiqamətləri və respublikanın iqtisadi inkişafı, onun dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya edilməsi imkanları və bunun yolları barədə sanballı elmi məruzələri ilə diqqəti cəlb edir.

Ziyad Səmədzadə nüfuzlu beynəlxalq simpozium və konqreslərdə Azərbaycanı ləyaqətlə təmsil edir. Strasburq və Stokholm, San-Fransisko və Barselona, Ankara və Brüssel, Sidney və Paris, Moskva və Sankt-Peterburq, Vaşinqton, Akaba və Pekin daha neçə belə coğrafi məkanlarda keçirilən böyük forum, konfrans və simpoziumlarda akademik Z.Səmədzadə geniş elmi diapazonunu nümayiş etdirərək, öz ideya və baxışlarını Azərbaycanın müasir iqtisadi elminə və inkişafına yönəlmiş, çıxışları və hesabatları ilə onun dünya arenasına çıxış yollarını göstərməyə çalışmışdır. Bu forumların tribunasından çıxış edən akademik geniş elmi diapozona malik olduğunu nümayiş etdirərək, müasir iqtisad elminin aktual istiqamətləri və Azərbaycanın iqtisadi inkişafı, onun dünya iqtisadiyyatına inteqrasiya edilməsi imkanları və bunun yolları barədə sanballı elmi məruzələri ilə diqqəti cəlb edib və etməkdədir.

Z. Səmədzadə TASİS proqramının Azərbaycanda fəaliyyətə başlaması üçün böyük zəhmət çəkmiş, Avropa İttifaqının (Aİ) ekspertləri ilə çoxsaylı görüşlər keçirmiş, milli koordinator, bir iqtisadçı-alim kimi TRASEKA proqramının hazırlanması ilə bağlı elmi araşdırmalar aparmış, 1993-

cü ilin may ayında Brüsseldə birinci beynəlxalq konfrasdə əsas məruzə ilə çıxış etmiş və Brüssel bəyannaməsini imzalamışdır.

Akademik Səmədzadə yeni ideya və üsulların, yeni iqtisadi təfəkkürün yorulmaz təbliğatçısı kimi

Z. Səmədzadə yeni ideya və üsulların, yeni iqtisadi təfəkkürün yorulmaz təbliğatçısıdır. Bu ideyalar Ziyad Səmədzadə 1981-1992- ci illərdə baş redaktoru olduğu «Azərbaycan xalq təsərrüfatı» jurnalının səhifələrində ardıcıl şərh edilmişdir. 1999-cu ildə akademik «İqtisadiyyat» adlı qəzet təsis etmiş və onun nəşrinə başlamışdır. Qətiyyətlə demək olar ki, bu mətbu orqan hazırda müasir iqtisadi ideya və baxışların əsl carçısına, peşəkar iqtisadçıların, eləcə də Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafı problemlərinə aid biliklərini genişləndirən bütün oxucuların dostuna və köməkçisinə çevrilmişdir.

Qəzetin baş redaktoru olan akademik ölkənin bütün iqtisadçı alimlərini, politoloqlarını, bazar istrukturlarının tanınmış nümayəndələrini və mütəxəssis-praktikləri bu nəşrin işinə cəlb etməyə, əsl yaradıcı kollektiv yaratmağa müvəffəq olmuşdur. Alim dövlət başçısının müəyyən etdiyi inkişaf strategiyasının təbliği sahəsində də yorulmaz fəaliyyət göstərir. Mətbuat səhifələrində, televiziya və radioda gündən-günə inkişaf edən, yeniləşən Azərbaycanın iqtisadi siyasətinin fəal təbliğatçısı kimi çıxış edir, neft strategiyasının, regionların tarazlı inkişafı ilə Dövlət proqramının reallaşmasının konkret nəticələrini əks etdirən xüsusi nəşrlər hazırlayır. Bütün bunlar bir daha akademik Z. Səmədzadənin bir elm təşkilatçısı və yeni ideyalar təbliğatçısı kimi yorulmaz fəaliyyətini inandırıcı şəkildə sübut edir.

Dünya təcrübəsi göstərir ki, ictimai elmlər arasında özünəməxsus yer tutan, daim inkişafda olan iqtisad elminin cəmiyyətdə artan rolu bu istiqamətdə ayrıca təyinatlı ensiklopediyanın yaradılması məsələsini aktuallaşdırıb. Bu missiyanı akademik Ziyad Səmədzadə öz üzərinə götürmüş, onun ideya müəllifliyi və baş redaktorluğu ilə hazırlanmış nəşr edilən irihəcmli fundamental “Böyük İqtisadi Ensiklopediya” da respublikanın elmi-mədəni həyatında diqqətəlayiq hadisələrdən birinə çevrilmişdir “Böyük İqtisadi Ensiklopediya” dünya iqtisadiyyatının tarixi, bu gün iqtisadi həyatın müxtəlif sahələrində istifadə edilən terminlərin mahiyyəti, görkəmli iqtisadçıların fəaliyyəti barədə ətraflı məlumat və bilik mənbəyidir.

Ensiklopediyada iqtisadi termin və anlayışların, nəzəriyyə və baxışların mükəmməl izahları verilib, iqtisadi hadisələrin məzmunu və əhəmiyyəti yüksək peşəkarlıqla açıqlanıb, müasir gerçəkliklər fonunda dünya iqtisad elminin nailiyyətləri hərtərəfli işıqlandırılıb. Ensiklopediya çoxsaylı nəzəri, faktoloji materiallar əsasında ictimai həyatdan gələn sualları cavablandırmaqla, oxucuya çoxsaylı iqtisadi hadisələr, kateqoriyalar, modellərlə bağlı zəruri bilgilər verir, iqtisadi termin, söz və ifadənin mahiyyətinin mükəmməl izahını təqdim edir. Burada makroiqtisadi tarazlıq, marketing, investisiya, menecment, maliyyə, audit, mühasibatlıq, pul-kredit, qiymətli kağızlar bazarı, rəqabət, inhisar, inovasiyalar, monoiktisadiyyat və digər bu kimi çoxsaylı anlayışların mahiyyəti yeni elmi interpretasiyada açıqlanır. Həmçinin dünya iqtisadiyyatının tarixi, müxtəlif iqtisadi nəzəriyyələr, iqtisadi sistemlərin problemləri, elmi-iqtisadi məktəblər və onların görkəmli nümayəndələri haqqında mühüm məlumatlar verilir, müasir gerçəkliklər fonunda dünya iqtisad elminin nailiyyətlərini hərtərəfli işıqlandırır. Ensiklopediyanın unikalığı bir də ondadır ki, bu sanballı nəşr formalaşmış, mövcud iqtisadi vəziyyətə istinadən çox düşünülmüş, biçimli bir sxemdə qurulub.

Ensiklopediyada son iyirmi bir ildə ölkəmizin bu elm sahəsi üzrə əldə etdiyi yeni nailiyyətləri, eyni zamanda, xalqımızın yüksək sosial-iqtisadi, mədəni, intellektual səviyyəsinin də aydın forma və məzmununda əks etdirir. Topluda Azərbaycanın müasir, sosial, siyasi və iqtisadi, hüquqi sistemi müxtəlif aspektlərinə geniş diqqət yetirilir. Müstəqil Azərbaycanın iqtisadi qüdrətinin artması, dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyasına xidmət edən nurlu inkişaf strategiyasının elmi-metodoloji əsasları və mahiyyəti konkret fakt və dəlillərlə işıqlandırılır. Ensiklopedik nəşrlərin dəyəri ondadır ki, onlar iqtisad elminin və onun alətlərinin əsas, nisbətən sabit və dayanıqlı kateqoriya və anlayışlarını özündə cəmləşdirirlər. Bu mənada, Böyük İqtisadi Ensiklopediyanın mühüm fərqləndirici cəhətlərini qeyd edərkən ölkəmizin müasir sosial-siyasi və iqtisadi-hüquqi sisteminin müxtəlif aspektlərinə geniş diqqət yetirildiyini vurğulamaq vacibdir. Belə ki, müstəqil Azərbaycanın

iqtisadi qüdrətinin artmasına, dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyasına xidmət edən milli inkişaf strategiyası, azad bazar münasibətlərinin bərqərar olmasının, yeni iqtisadi sistemin formalaşmasının elmi-metodoloji əsasları və mahiyyəti burada konkret fakt və dəlillərlə işıqlandırılmışdır. Azərbaycanın ilk iqtisadi bestselleri kimi ensiklopediya kitab aləmində özünəməxsus yer tutacaqdır. Tam məsuliyyətlə bildirmək olar ki, ölkənin və onun hüdudlarından kənarında sayılıb-seçilən iqtisadçı alimlər arasında özünəməxsus yeri və sanbalı olan akademik Ziyad Səmədzadə ağır bir işi öhdəsinə götürmüş və onu layiqincə də yerinə yetirməklə, Azərbaycan elminə, xüsusilə də iqtisad elminə böyük töhfə vermişdir.

Nəticə

Respublika ictimaiyyəti onu böyük alim və praktik-iqtisadçı, bacarıqlı təşkilatçı və nüfuzlu rəhbər, müasir mütərəqqi iqtisadi ideyaların daşıyıcısı və fəal təbliğatçısı kimi tanıyır. Ziyad Səmədzadənin elmi fəaliyyətində Azərbaycan və dünya iqtisadiyyatı problemlərinin tədqiqi böyük yer tutur. Ziyad Səmədzadə nüfuzlu beynəlxalq simpozium və konqreslərdə Azərbaycanı ləyaqətlə təmsil edir. Z. Səmədzadənin elmi fəaliyyətində Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyi problemlərinin araşdırılması xüsusi yer tutur. Onu bu mürəkkəb, tələpəli problemin elmi tədqiqi sahəsində pioneer saymaq mübaliğə olmaz. Dünya təcrübəsi göstərir ki, ictimai elmlər arasında özünəməxsus yer tutan, daim inkişafda olan iqtisad elminin cəmiyyətdə artan rolu bu istiqamətdə ayrıca təyinatlı ensiklopediyanın yaradılması məsələsini aktuallaşdırıb. Bu missiyanı akademik Ziyad Səmədzadə öz üzərinə götürmüş, onun ideya müəllifliyi və baş redaktorluğu ilə hazırlanıb nəşr edilən irihəcmli fundamental “Böyük İqtisadi Ensiklopediya” da respublikanın elmi-mədəni həyatında diqqətəlayiq hadisələrdən birinə çevrilmişdir “Böyük İqtisadi Ensiklopediya” dünya iqtisadiyyatının tarixi, bu gün iqtisadi həyatın müxtəlif sahələrində istifadə edilən terminlərin mahiyyəti, görkəmli iqtisadçıların fəaliyyəti barədə ətraflı məlumat və bilik mənbəyidir.

Akademik Ziyad Səmədzadə bu gün də ona məxsus olan gənclik enerjisi və həvəsi ilə yüksək işgüzarlıq və əzmkarlıq göstərir.

AKADEMİK ZİYAD SƏMƏDZADƏNİN ELMİ FƏALİYYƏTİNDƏ İQTİSADI TƏHLÜKƏSİZLİK PROBLEMLƏRİ

Şəfa Əliyev i.e.d., professor

Sumqayıt Dövlət Universitetinin “Dünya iqtisadiyyatı və
markeinq” kafedrasının müdiri
shafaaliyev@gmail.com

Xülasə

Məqalədə akademik Ziyad Səmədzadənin elmi fəaliyyətində iqtisadi təhlükəsizlik problemlərinə yanaşmalar və görkəmli alimin bu sahədəki fəaliyyəti tədqiq olunur. Hələ Sovetlər Birliyi dönəmində Ziyad Səmədzadənin Azərbaycan Respublikası iqtisadiyyatının aktual problemləri, xüsusilə, əmək ehtiyatlarının və məhsuldar qüvvələrin yerləşdirilməsi, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi məsələləri üzrə davamlı və səmərəli fəaliyyətinin başlıca aspektləri verilmişdir. Azərbaycanda müstəqilliyin bərpasının ilk illərində akademik Ziyad Səmədzadənin çoxşaxəli siyasi, ictimai və iqtisadçı – alim kimi fəaliyyətinin mühüm məqamları açıqlanmışdır. Azərbaycanın iqtisadi inkişaf modelinin təkmilləşdirilməsində və konseptual müddəaların formalaşdırılmasında onun elmi əsərlərinin və yanaşmalarının böyük əhəmiyyəti araşdırılmışdır. Son dövrlərdə görkəmli elm xadiminin milli iqtisadiyyatımızın diversifikasiyalaşdırılmasında, onun iqtisadi təhlükəsizliyinin gücləndirilməsində elmi-praktiki töhfələri baxılmışdır. Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafının dayanıqlı olmasında və rəqabət qabiliyyətinin artırılmasında göstərdiyi xidmətlərindən yanaşmaqla, akademik Ziyad Səmədzadənin elmi fəaliyyətində iqtisadi təhlükəsizlik problemlərinin açıqlanması və həlli yollarının müəyyənləşdirilməsi ilə bağlı ümumiləşdirmələr aparılmışdır.

Hər bir ölkənin özünəməxsus iqtisadi inkişaf yolu, ənənəsi və dövlətçilik meyarları, prinsipləri vardır. Azərbaycan Şərqi ilk demokratik respublikası kimi bir çox sahələrdə özünəməxsus dövlətçilik atributları formalaşdırmağa nail olmuşdur. Bunların sırasında xüsusilə fərqlənən istiqamətlərdən biri iqtisadi təhlükəsizlik məsələsidir. Milli təhlükəsizliyin mühüm tərkib hissəsi kimi iqtisadi təhlükəsizlik problemləri, bunlarla bağlı yanaşmalar strateji əhəmiyyət kəsb edir. Digər tərəfdən, strateji təhlükəsizlik məsələlərinə kompleks və sistemli yanaşma vacib şərtləndir.

Ölkəmizin son yüz ildəki keçdiyi tarixi qısaca vərəqləsək, müstəqillik və milli, həm də iqtisadi təhlükəsizlik amilləri baxımından mürəkkəb bir yol keçdiyinin şahidi olarıq. 1918-20-ci illərdə fəaliyyət göstərən Azərbaycan Demokratik Respublikası xalqımızın milli mənafeyinə uyğun şəkildə iqtisadi təhlükəsizlik konsepsiyasının bünövrəsini qoysa da, onu inkişaf etdirmək zaman və müstəqilliyimizə uzanan xain əllər səbəbindən mümkün olmamışdır [1, s.307]. Keçmiş SSRİ dövründə isə milli məsələlər və təfəkkür prizmasından yanaşmalar olduqca çətin məsələ idi. Azərbaycan özü müstəqil beynəlxalq subyekt olmadığından, respublikamızın iqtisadi maraqları mərkəzdən idarə olunurdu və buna milli iqtisadi maraq kimi yanaşmaq qeyri-mümkün idi.

Resurslarla zəngin və bütün sahələrdə güclü potensiala malik olan respublikamızın milli resursları mərkəz tərəfindən idarə olunurdu və o sahələrə diqqət yönəldilirdi ki, burada da mərkəzin maraqları üstün olsun. 1920-50-ci illərə kimi Azərbaycan neftinə və onun daha çox istismarına əsaslı kapital yönəldilmişdir. Bu isə iqtisadiyyat sahələri arasında güclü disproporsiya yaratmışdı. Sibirdə daha ucuz neft yataqları kəşf olunan kimi mərkəzdən-Moskvadan Azərbaycanın neft sənayesinin inkişafına maraq xeyli zəiflədi. 1950-ci illərdən başlayaraq ağır sənaye sahələrinin inkişafına, xüsusilə, daha zərərli kimya istehsalatlarının yaradılmasına üstünlük verildi. Sumqayıtda güclü sənaye mərkəzi yaradılsa da, ekoloji problemlər ən kəskin həddə çatdı və bu şəhərin xeyli çirklənməsinə səbəb oldu.

Ulu öndər Heydər Əliyevin tarixi söyləri nəticəsində 1970-ci illərdən başlayaraq respublikamızın iqtisadi strukturunda köklü dəyişikliklər aparıldı. Neft və qaz sənayesinin maddi-texniki bazası misli görünməmiş səviyyədə yeniləndi, böyük vəsait tələb edən zavodlar tikildi. O cümlədən, Bakıda dərin özüllər zavodu istismara verildi. Respublikanın energetika, kimya və neftkimya, metallurgiya, cihazqayırma, yeyinti və yüngül sənaye sahələrində iri müəssisələr və istehsal gücləri yaradıldı.

Maraqlıdır ki, dahi zəkaya malik olan Heydər Əliyev elmin inkişafına, o cümlədən, iqtisadi tədqiqatlara, iqtisadi təhlillərin aparılmasına və konsepsiyaların işlənməsinə böyük önəm vermişdir. Belə bir şəraitdə respublikamızın ən perspektivli, işgüzar, fəal, bacarıqlı və peşəkar iqtisadçı-alimi olan akademik Ziyad Səmədzadə böyük əmək sərf edərək, iqtisadiyyat elminin inkişafına, iqtisadi yanaşmaların formalaşmasına, respublikanın iqtisadi təhlükəsizliyinin konseptual əsaslarının işlənməsinə, elmi dəlillərə söykənmiş məqsədli proqramların və tədbirlər kompleksinin hazırlanmasına ciddi töhfələr verə bilmişdir. Ziyad Səmədzadə məsul dövlət işlərində işləməklə bərabər, gərgin rejimdə elmi tədqiqatlar aparır, bir-birinin ardınca dəyərli elmi əsərlər ərsəyə gətirməyə nail olmuşdur.

Hələ akademik Ziyad Səmədzadə 1960-cı illərin ortalarından başlayaraq AMEA-nın İqtisadiyyat İnstitutunda işləyərkən, respublikamızın iqtisadi sabitliyi, iqtisadi baxımdan inkişafı ilə bağlı problemləri yaxşı mənimsəmişdi, öyrənmişdi və müxtəlif səviyyələrdə, dərc etdirdiyi məqalə və digər elmi əsərlərində cəsarətlə bu problemləri açıqlayırdı, həlli yollarını dilə gətirirdi. Lakin onların daha geniş konseptual səviyyədə baxılması və yüksək səviyyəli qərarların qəbul edilməsi şəraiti yetişməmişdi.

1970-ci illərin əvvəllərindən başlayaraq, respublikada yeni ab-havanın yaranması və Heydər Əliyevin rəhbərliyi altında bütün sahələrdə ittifaq səviyyəsində yüksək hədəflərin qarşıya qoyulması, iqtisadi yüksəlişin təmin edilməsi ilə əlaqədar olaraq peşəkar və dərin təhlil bacarığına malik olan iqtisadçı – alimlərə və kadrlara böyük ehtiyac yaranmışdı. Məhz belə bir şəraitdə ulu öndər Heydər Əliyev Ziyad Səmədzadəni Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Komitəsinə dəvət etmiş və İqtisadiyyat şöbəsinə müdir təyin etmişdir. Sonrakı illərdə-1992-ci ilədək olan dövr ərzində Ziyad Səmədzadə Ali Sovet sədrinin birinci müavini, Baş nazirin birinci müavini, Dövlət Plan-İqtisad Komitəsinin sədri və s. mühüm vəzifələrdə işləmişdir.

Görkəmli alim həmin dövrdə respublika iqtisadiyyatının təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi üçün vacib olan istiqamətlər üzrə, o cümlədən, iqtisadi inkişaf, iqtisadiyyatın strukturu, demografik problemlər, məşğulluq və regional inkişaf məsələləri üzrə samballı və nüfuzlu elmi əsərlər, həmçinin dərin elmi-praktiki məzmunu malik monoqrafiyalar yazmışdır. Xüsusilə, əmək məhsuldarlığının səmərəlilik məsələləri və milli gəlirin formalaşdırılması üzrə mühüm elmi konsepsiyalar məhz akademik Z.Səmədzadənin adı ilə bir sırada durur. Bu istiqamətlərdə hazırlanan məqsədli respublika proqramlarının demək olar ki, hamısında Z.Səmədzadənin konseptual yanaşmaları və təklifləri yer almışdır. Paytaxt Bakının inkişaf potensialının yeni müstəvidə baxılması və inkişaf problemlərinin həlli yollarının müəyyənləşdirilməsi üzrə Heydər Əliyevin birbaşa tapşırığı ilə tədqiqatlar aparmış və idarəetmə orqanları üçün metodiki fəaliyyət üsulları və tövsiyələr hazırlamışdır.

1990-cı illərin əvvəllərində Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra ölkəmizdə vəziyyət kifayət qədər mürəkkəbləşmişdi. Sosial və iqtisadi sahələrdə xaos hökm sürürdü, səriştəsizlər aparıcı dövlət vəzifələrinə doluşmuşdular. Siyasi və iqtisadi böhran dərinləşməkdə davam edirdi, büdcədə pul yox idi, iqtisadiyyatın əsas sahəsi olan neft sənayesi tarixinin ən acınacaqlı vəziyyətinə düşmüşdü. Digər iqtisadiyyat sahələrinin inkişaf etdirilməsi üçün resurslar və dövriyyə vəsaitləri, investisiyalar yox idi, sürətlə işsizlər ordusu yaranırdı. İri müəssisələr bir-birinin ardınca bağlanır, ittifaq tabeli müəssisələrin fəaliyyəti isə iflic vəziyyətinə düşmüşdü. Təsərrüfat və satış əlaqələri kəsilmiş, bazarlar itirilmiş, hər tərəfdə kadr axıcılığı sürətlənirdi. Ölkənin iqtisadi böhrandan çıxarılması konsepsiyası və strategiyası yox idi. Bu dövrdə akademik Ziyad Səmədzadənin rəhbərliyi altında 1992-ci ildə “Azərbaycan xalq təsərrüfatının idarəetmə strukturu- runun təkmilləşdirilməsi”nə dair təhriri məruzə hazırlanmış və Nazirlər Kabinetinə təqdim olunmuşdur.

Həmin dövrdə ölkə iqtisadiyyatının böhran vəziyyətindən çıxarılması və sabitləşdirilməsi istiqamətində də təxirəsalınmaz tədbirlər işlənilmiş, həmçinin, xarici iqtisadi siyasət konsepsiyasının, iqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsi mexanizmlərinin və regional inkişafın dövlət tənzimlənməsi mexanizmləri işlənilmişdir. Sonrakı illərdə ölkənin iqtisadi inkişaf strategiyasının və islahatların dərinləşməsi problemləri istiqamətində fundamental elmi tədqiqatlar aparılmışdır. Akademik Ziyad Səmədzadə Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyi, onun təmin olunması, iqtisadi suverenlik və bazar münasibətlərinə keçidlə bağlı müxtəlif ölkə və beynəlxalq statuslu nüfuzlu konfranslarda və tədbirlərdə məruzələrlə çıxışlar etmişdir. Azərbaycanın iqtisadi potensialının açıqlanması, obyektiv qiymətləndirilməsi, adekvat mexanizmlərin işlənməsi və tətbiq olunması, müstəqil respublikanın iqtisadi təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi üzrə davamlı elmi tədqiqatlar aparmış, məzmunlu məqalələr və digər elmi əsərlər dərc etdirmişdir.

Akademik Ziyad Səmədzadə beynəlxalq səviyyədə Azərbaycanın iqtisadi müstəqillik potensialını və ölkəmizin inkişafında beynəlxalq əməkdaşlığın tərəflər üçün səmərəliliyini fəal şəkildə təşviq etmiş, dünyanın müxtəlif ölkələrində nüfuzlu elmi praktiki tədbirlərdə və beynəlxalq

konfranslarda məruzələrlə çıxış etmişdir. Ölkəmiz və onun iqtisadi təhlükəsizliyi üçün çətin bir dövrdə 1993-cü ildə ABŞ-ın San-Fransisko şəhərində Beynəlxalq İqtisadçılar İttifaqının elmi sessiyasında yadda qalan məruzə ilə dünya elmi ictimaiyyətinin, siyasətçilərin və investorların diqqətini Azərbaycanın iqtisadi potensialına yönəlmişdir. Brüsseldə Avropa Birliyinin dəstəyi ilə keçirilən konfransda “Azərbaycan iqtisadi islahatlar və inkişaf” adlı məruzəsi böyük marağa səbəb olmuşdur. Bundan əlavə dinamik inkişafda olan Çin Xalq Respublikasında-Xarbin şəhərində “Azərbaycanın iqtisadi potensialı”na dair silsilə çıxışlar etmişdir.

1995-2005-ci illər ərzində görkəmli akademik Ziyad Səmədzadə dünyanın bir çox ölkələrində, həmçinin, ölkəmizdə keçirilən yüksək səviyyəli elmi tədbirlərdə, iqtisadi inkişaf və problemlərə həsr olunmuş konfranslarda, seminarlarda müstəqil Azərbaycanın iqtisadi təhlükəsizliyinin gücləndirilməsinin milli iqtisadi maraqlara uyğun şəkildə elmi-metodoloji yanaşmalarının formalaşdırılmasında və bu istiqamətlərdə işlək mexanizmlərin hazırlanmasında gərgin əmək sərf etmişdir. Məsələn, 1995-ci ildə Bakıda keçirilən müxtəlif elmi-praktiki konfranslarda ölkədə aparılan iqtisadi islahatların strategiyası və taktikasına dair, həmçinin, bazar iqtisadiyyatının reallıqları və mövcud problemlər istiqamətində, milli iqtisadiyyatın sabitləşdirilməsi problemlərinə dair fundamental yanaşmalarını ortaya qoymuşdur. 1996-cı ildə Bakıda keçirilən elmi-nəzəri konfransda Ziyad Səmədzadə “Müstəqil dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyinin bəzi məsələləri haqqında” məruzəsində həmin dövrdə həllini gözləyən strateji problemlərlə və perspektivdə reallaşdırılmalı olan prioritetlərlə bağlı məzmunlu təkliflər irəli sürmüşdür.

Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə qayıtmasından sonra ölkəmizdə siyasi sabitliyin təmin edilməsi, bir çox iqtisadi sahələrdə köklü islahatların aparılması, ölkənin iqtisadi müstəqilliyinin gücləndirilməsi üçün zəruri tədbirlərin görülməsi fundamental iqtisadi araşdırmaların aparılmasını, xüsusilə, iqtisadi təhlükəsizliyin təmin edilməsi üzrə optimal və dayanıqlı fəaliyyət mexanizmlərinin müəyyənəndirilməsini şərtləndirirdi. Şübhəsiz, belə bir vəziyyətdə iqtisadçı-alimlərin üzərinə böyük vəzifələr düşürdü.

Bunları dərinlən dərk edən akademik Ziyad Səmədzadə bir-birinin ardınca ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyinin problemləri ilə bağlı araşdırmalar aparmış, məqalələr yazmış və məruzələrlə çıxış etmişdir. Onlardan bir neçəsinə diqqət yönəltmək istərdim. Məsələn, 1999-cu ildə Bakıda keçirilən və ölkəmizdəki iqtisadi islahatlara və problemlərə həsr olunan elmi-praktiki konfransda “Bir daha iqtisadi təhlükəsizlik haqqında”, elə həmin ildə digər bir mötəbər tədbirdə-beynəlxalq seminarda “XXI əsrin astanasında Azərbaycanın iqtisadi və ərzaq təhlükəsizliyi”, həmçinin “Müasir mərhələdə iqtisadi təhlükəsizlik problemləri”, 2000-ci ildə isə Bakıda beynəlxalq simpoziumda “Respublikanın iqtisadi təhlükəsizlik problemi” adlı prinsipial və məzmunlu məruzələrlə çıxış etmişdir.

Növbəti illərdə də – 2002-2003-cü illərdə yorulmaq bilməyən elm fədaisi akademik Z.Səmədzadə “Müstəqil Azərbaycan Respublikasının iqtisadi təhlükəsizlik strategiyasının prinsipial istiqamətləri haqqında”, “Azərbaycanın iqtisadi inkişaf strategiyasında iqtisadi təhlükəsizlik probleminin yeri və rolu” və s. geniş məruzələri ilə çıxışları yadda qalmışdır. Görkəmli elm xadiminin 2004-cü ildə nəşr etdirdiyi “Böyük yolun mərhələləri” – “Azərbaycan iqtisadiyyatı yarım əsrdə: reallıqlar və perspektivlər” adlı kitabı isə ölkəmizin iqtisadi inkişaf proseslərinin ilk dəfə kompleks təhlilinə və keçilən iqtisadi yolun qiymətləndirilməsinə həsr olunmuş fundamental bir elmi əsər kimi qəbul olunmuşdur. Bu kitab ictimai-siyasi xadimlərin, məsul işçilərin, almi və tədqiqatçıların stolüstü kitabına çevrilmişdir, “ölkə və onun hüdudlarından kənarında böyük əks-səda doğurmuşdur” [2, s.9].

Son 15-20 il ərzində akademik Ziyad Səmədzadənin elmi fəaliyyətində əsas diqqət ölkə iqtisadiyyatının dayanıqlılığının təmin edilməsinə, iqtisadi inkişaf modelinin təkmilləşdirilməsinə,

xüsusilə, milli iqtisadiyyatın neftdən asılılığının azaldılması strategiyasının və prioritetlərinin adekvatlığının gücləndirilməsinə, ölkənin iqtisadi təhlükəsizlik əsaslarının və mexanizmlərinin müasir dövrün tələbləri baxımından yenilənməsinə yönəldilmişdir. “İqtisadiyyat” qəzetində iqtisadi təhlükəsizlik problemləri və bu sahədə olan prioritet vəzifələr daim diqqət mərkəzində saxlanılmış, dərin təhlillər aparılmış, görkəmli alimlər, siyasi və ictimai xadimlərin iştirakı ilə dəyirmi masalar keçirilmişdir. Ölkəmizin iqtisadi təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi və iqtisadi sabitliyin maksimum dərinləşdirilməsi, iqtisadi inkişaf meyillərinin dayanıqlı olması üçün davamlı şəkildə Çin iqtisadiyyatını və Çin möcüzəsini tədqiq etmiş, məqalələr və monoqrafiyalar ərsəyə gətirmişdir. Bu ölkənin müsbət təcrübəsinin aktual aspektlərinə xüsusi diqqət yönəldilmişdir. Akademik hesab edir ki, “Dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyi müstəqil Azərbaycanın mühüm və fundamental nailiyyətidir” [3].

2005-ci ildən başlayaraq 2020-ci ilə kimi ölkənin Ali qanunvericilik orqanında – Milli Məclisdə millət vəkili və Komitə sədri kimi, hazırda da yenə millət vəkili kimi səmərəli fəaliyyəti dövründə Ziyad Səmədzadə elmi yaradıcılığına və tədqiqatlarına bir an da olsun fasilə verməmiş, əksinə daha böyük əzmlə və məhsuldarlıqla çalışmışdır. Xüsusilə, ölkəmizin iqtisadi təhlükəsizliyinin gücləndirilməsi, regional və beynəlxalq platformada nüfuzunun artması, rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsi istiqamətində konseptual yanaşmalar ortaya qoymuş və onların reallaşdırılmasına çalışmışdır. Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycanın tarixi-iqtisadi xüsusiyyətlərinə, geosiyasi şəraitinə, milli mənafeələrinə uyğun hazırladığı inkişaf strategiyasının yorulmaz təbliğatçısı və tədqiqatçısı kimi səmərəli elmi fəaliyyət göstərmişdir.

Bundan əlavə, görkəmli akademik Ulu Öndərin layiqli varisi - İlham Əliyevin prezidentlik fəaliyyətinin ilk 100 gününü “xalqın ümid işığı” kimi qiymətləndirmişdir və həmin dövrdən başlayaraq daim ölkə Prezidentinin siyasətinə uyğun milli iqtisadiyyatımızın davamlı və dayanıqlı inkişafına öz töhfəsini vermişdir. Ölkənin iqtisadi gücünün artması və beynəlxalq səviyyədə güclənməsi, iqtisadi təhlükəsizliyi ilə bağlı məsələlərin dərin tədqiqindən çıxış etməklə akademik belə hesab edir ki: “Azərbaycan Respublikasında iqtisadiyyatın keyfiyyətli və dayanıqlı inkişafı Prezident İlham Əliyevin iqtisadi siyasətinin təntənəsidir” [4]. Z.Səmədzadəyə görə, dünya maliyyə böhranının yaratdığı mənfi səbəblər və nəticələr kontekstində dövlət başçısının formalaşdırdığı və təkmilləşdirdiyi milli inkişaf modeli Azərbaycanın iqtisadi təhlükəsizliyinə ən etibarlı təminatdır [5].

Son on il ərzində də görkəmli alimin elmi əsərlərində Azərbaycan iqtisadiyyatının global çağırışlara və problemlərə uyğun olaraq qarşısında duran strateji vəzifələrə, hədəflərə, onların həyata keçirilməsində və bu istiqamətlərdə fundamental səviyyədə elmi yanaşmaların təmin olunmasında maksimum fəallıq nümayiş etdirmişdir. “Akademikin son illərdə gördüyü işlərdə Azərbaycan iqtisadiyyatı dünya təsərrüfat sisteminin tərkib hissəsi kimi nəzərdən keçirilir və bütövlükdə, o, ölkənin iqtisadi inkişaf strategiyasının elmi bazasının gücləndirilməsi məsələlərinin həllində fəal iştirak edir” [6]. Ziyad Səmədzadə ölkənin iqtisad elminin, iqtisadçı-alimlərin fəaliyyətini və bacarığını özünün səmərəli və konstruktiv yanaşmaları ilə milli iqtisadiyyatın mühüm problemlərinin araşdırılmasına, daha məhsuldar mexanizmlərinin işlənməsinə, iqtisadi təhlükəsizliyin gücləndirilməsinə xidmət edən konseptual müddəaların formalaşdırılmasına sövq edir və istiqamətləndirir.

Ölkəmizin iqtisadi mənafeəsinin və təhlükəsizliyinin qorunması görkəmli alimin fəaliyyətində ana xətt kimi keçir. “Ümumiyyətlə, Ziyad Səmədzadə dövlətin iqtisadi inkişaf siyasətinin formalaşmasında yaxından iştirak edən bir dövlət adamı və peşəkar praktik iqtisadçı alim kimi həmişə Beynəlxalq Valyuta Fondunun, Dünya Bankının, Ümumdünya Ticarət Təşkilatının və s.

kimi beynəlxalq maliyyə və iqtisadi qurumların tələb və tövsiyələrinə çox ehtiyatla, düşünülmüş şəkildə yanaşmağın tərəfdarı olaraq çıxış edir” [7]. Hesab edirəm ki, bu cür yanaşma və söylənilən fikirlər obyektiv mənzərəni özündə əks etdirir. Hələ müxtəlif təsərrüfat və dövlət işlərində məsul vəzifələrdə çalışarkən, bu böyük alimlə əlaqələrimiz formalaşmışdı və görüşlərimiz olurdu. Hər dəfə Ziyad müəllimə qulaq asarkən, bu insanın və görkəmli alimin öz dövlətini və millətini nə qədər dərinləndirən sevdiiyinə bir daha əminlik yaranırdı. Sonralar elmi fəaliyyətimdə onun qayğısını və dəstəyini aldım və bu günə kimi sıx elmi əməkdaşlıq etməyimdən qürur duyuram. Akademik Ziyad Səmədzadə iqtisad elmləri doktoru dərəcəsi almaq üçün dissertasiya işimin müdafiəsində əsas opponentim olub və onun aşkarladığı iradlar, nöqsanlar, konstruktiv tövsiyələri olduqca dərin məzmunla malik idi və sonrakı tədqiqatlarda düşündürücü xarakter daşıyırdılar.

Nəticə

Akademik Ziyad Səmədzadənin ölkəmizin iqtisadi təhlükəsizlik problemləri ilə bağlı ardıcıl və səmərəli elmi fəaliyyətinin tədqiqi üzrə bir qrup məsələləri ümumiləşdirmək olar:

– görkəmli elm xadimi, akademik Ziyad Səmədzadənin elmi fəaliyyətində iqtisadiyyatımızın təhlükəsizlik problemləri, onların həlli yollarının müəyyənəndirilməsi və adekvat tədbirlərin görülməsi maksimum prioritet səviyyədədir;

– aparılan araşdırmalarda təkcə problemlər açıqlanmır, onların yaranma səbəbləri fundamental təhlil olunur və gələcəkdə bu halların qarşısının alınmasına fundamental elmi-praktiki yanaşmalar ortaya qoyulur;

– görkəmli alimin strateji baxışları və hazırladığı fəaliyyət mexanizmləri milli ruhdan, düşüncədən, dövlətinə və millətinə bağlılıqdan yoğrunmuşdur, ərsəyə gəlmişdir;

– bu fədakar elm cəfəqəsinin qayəsi, məqsədi və arzusu ölkəmizi güclü dövlət, dayanıqlı iqtisadiyyata malik və rəqabətqabiliyyətli ölkə kimi görməkdir və bunun üçün var qüvvəsi ilə çalışmaqdan yorulmur.

Bunlarla bərabər, akademik Ziyad Səmədzadənin elmi, ictimai-siyasi fəaliyyəti olduqca genişdir. Görkəmli elm xadiminin bir istiqmətdə - milli iqtisadiyyatımızın təhlükəsizliyi kontekstində uzun bir dövrü əhatə edən məzmunlu və məhsuldar elmi fəaliyyətinin bir hissəsi əhatə olunub. Amma, əlavə olaraq qeyd etmək istərdik ki, Z.Səmədzadə həm də böyük enerjiyə malik bir iqtisadçı alimdir. O yorulmadan işləyir və çalışır, problemləri özündən uzaqlaşdırmır, onların üzərinə cəsarətlə gedir. Bu amillər də nəzərə alınmaqla, yorulmaz elm xadimini 80 illik yubileyi münasibətilə təbrik edir, möhkəm can sağlığı və bundan sonra da məhsuldar elmi fəaliyyətlə məşğul olmağını arzulayırıq!

Ədəbiyyat siyahısı:

1. Əliyev Ş.T. Azərbaycan iqtisadiyyatı. Sumqayıt, 2018. – 376 s.
2. Z.Ə.Səmədzadə. Bibliografiya. Bakı. – Elm, 2010.– 492 s.
3. Dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyi müstəqil Azərbaycanın mühüm nailiyyətidir//İqtisadiyyat və audit. – 2001. - №12. – S.10-18. Dövlətin iqtisadi təhlükəsizliyinin təmin edilməsi müstəqil Azərbaycanın fundamental nailiyyətidir // Respublika. – 2001. – 16 oktyabr.
4. Səmədzadə, S.Ə. Azərbaycan Respublikasında iqtisadiyyatın keyfiyyətli və dayanıqlı inkişafı Prezident İlham Əliyevin iqtisadi siyasətinin təntənəsidir// İqtisadiyyat.– 2007. – 19-26 dekabr; İqtisadiyyat və audit. – 2007. № 12. – s.4-12.
5. Səmədzadə, S.Ə. Azərbaycan milli inkişaf modeli iqtisadi təhlükəsizliyinə ən etibarlı təminatdır. // İqtisadiyyat.– 2009. – 15-21 yanvar.
6. Bünyadov,T., Musayev,A. Görkəmli ictimai xadim və istedadlı alim."Xalq qəzeti", 19 iyun 2020-ci il. <http://science.gov.az/az/news/open/13421>.

7. Əlizadə, A., Həbibbəyli, İ. Elmin zirvəsində. 24.06.2015. "Azərbaycan" qəzeti, 24 iyun 2015. <http://science.gov.az/az/news/open/2233>.

Summary

The approaches to the problems of economic security in the scientific activity of academician Ziyad Samadzade and the activities of the prominent scientist in this field are examined in the article. The main aspects of Ziyad Samadzadeh's sustainable and effective activity during the Soviet Union on the current problems of the economy of the Republic of Azerbaijan, in particular, the deployment of labor resources and productive forces, the diversification of the economy are given. In the first years of the restoration of independence in Azerbaijan, important aspects of the multifaceted political, social and economic activity of academician Ziyad Samadzadeh are considered then. The great importance of his scientific works and approaches in improving the model of economic development of Azerbaijan and the formation of conceptual provisions are studied too. Recently, the scientific and practical contributions of the prominent scientist in the diversification of our national economy, strengthening its economic security are given. Approaching his contribution to the sustainable development of the Azerbaijani economy and increasing its competitiveness, generalizations in the scientific activity of academician Ziyad Samadzadeh to reveal the problems of economic security and identify solutions are made.

AZƏRBAYCAN İQTİSADİYYATINDA Z.Ə.SƏMƏDZADƏNİN ELMİ YARADICILIĞININ ROLU VƏ ƏHƏMİYYƏTİ

Orucəliyeva Bəsti Əli qızı. i.f.d., dos.

Dosent Sumqayıt Dövlət Universiteti.

bestioruceliyeva@gmail.com

Orucəliyeva Şəkər Şahlar qızı

Müəllim Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti.

oruceliyeva.sheker@gmail.com

Azərbaycan iqtisadi fikrini ləyaqətlə təmsil edən, iqtisad elminin inkişafında böyük xidmətlər göstərən yenilikçi alim, dövlət xadimi, AMEA-nın həqiqi üzvü iqtisad elmləri doktoru, professor, akademik Ziyad Əliabbas oğlu Səmədzadənin anadan olmasının 80 illiyi qeyd olunur.

Z.Ə.Səmədzadə iqtisad elmində meyarların dəyişdiyi bir vaxtda iqtisadi hadisələrə yeni yanaşmaları görən və təhlil edən uzaqgörən, iqtisad elminin ideoloji çərçivədən çıxaraq öz təbii məcrasına düşməsinə əmək sərf edən alimlərimizdən biridir. Akademik Z.Ə.Səmədzadə ən mötəbər məclislərdə xalqını ləyaqətlə təmsil edən ictimai xadimdir. Respublika iqtisadiyyatının və iqtisad elminin rastlaşdığı elə bir problemlə sahə yoxdur ki, alim bu problemin həllinə öz münasibətini bildirib, həlli yollarını tapmasın. Plan-maliyyə sistemi, əmək məhsuldarlığı, əhalinin məşğulluq strukturu regional iqtisadiyyatın səmərəliliyi, təkrar istehsalın sürəti və proporsiyaları, istehsalın səmərəlilik göstəriciləri, iqtisadi artım, qeyri-istehsal sahəsi, iqtisadiyyatda struktur irəliləyişləri milli gəlirin sürəti ictimai istehsalın strukturu və səmərəliliyi, demoqrafik inkişaf və əmək ehtiyatları, büdcə və vergi siyasəti, keçid dövrü, iqtisad elminin müasir vəziyyəti, Neft Fondu, neftin qiyməti, qloballaşan iqtisadiyyatda sahibkarlıq fəaliyyəti, regional inkişaf, kadr məsələsi, respublikanın inkişafında millilik və dünyəvilik, Azərbaycan iqtisadi fikir tarixi və s. Akademikin yaradıcılığında müraciət etdiyi problemlərin tam olmayan bir siyahısıdır.

Akademik 550-dən çox elmi əsərin, xeyli sayda elmi araşdırmaların, bir çox monoqrafiyaların müəllifidir. Onun elmi yaradıcılığını təhlil etmək fikrimcə Azərbaycan iqtisadi fikir tarixinin mühüm tədqiqat obyektinə ola bilər.

Z.Ə.Səmədzadənin çoxşaxəli iqtisadi fəaliyyətinin başladığı il 60-cı illərə təsadüf edir. Onun ilk əsəri "Azərbaycan SSRİ-də əmək məhsuldarlığı və əhalinin məşğulluğunun sahə quruluşu" monoqrafiyasıdır.

Akademik hələ 50 il bundan əvvəl qeyri istehsal sahəsinin sürətlə inkişaf etməsini və onun strukturunun yaxşılaşdırılmasını respublikanın tərəqqisi üçün əsas amil hesab edirdi. Respublikada xalq təsərrüfatında əmək məhsuldarlığının səviyyəsi əmək məhsuldarlığının, əsas amillərinin təhlili, onun iqtisadiyyatda struktur irəliləyişləri və qarşılıqlı əlaqəsinin elmi konsepsiyasının formalaşması məsələləri də məhz Z. Səmədzadənin fəaliyyəti ilə bağlıdır. (1)

Z. Səmədzadənin əmək məhsuldarlığı problemlərinə aid bir sıra silsilə əsərləri: “Əmək məhsuldarlığı və məhsulun strukturu”, “İctimai istehsalın strukturu və səmərəlilik”, “Bakının sosial-iqtisadi inkişafı”, 1970-ci illərdə Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafı problemləri olmuşdur ki, bu əsərlərə görə də alim elm və texnika sahəsində mükafata layiq görülmüşdür.

1980-ci illərdə alim təkcə əsərlər yaradıb problemləri üzə çıxarmaqla və həmin problemlərin həlli yollarını göstərməklə kifaytlənməmişdir. Akademik eyni zamanda bir sıra iqtisadi alimlərə rəhbərlik edərək onlarla birlikdə “1980-ci illərdə respublikada Demografik inkişaf və əmək ehtiyatlarından istifadə”, “Dağ rayonlarının sosial-iqtisadi inkişafı”, “Material tutumu”, “Enerji tutumu” adlı inkişaf proqramlarını da hazırlamışdır. Bu proqramlar özünün hər bir rayon və şəhərdə sahələr üzrə mövcudluğu ilə fərqlənirdi. Bu da o zaman iqtisadiyyatda sərt planlaşma və idarəetmə sistemində mühüm uğur hesab olunurdu. Akademikin yaradıcılığında regionların, Bakının iqtisadi inkişafının mühüm problemlərinin həlli xüsusi yer tutur. Elə o vaxt Ziyad Səmədzadə regionların inkişafı haqda 46 səhifəlik monoqrafiya hazırlamış ali idarəetmə orqanlarına təqdim etmişdir. (2) 1980-ci ilin axırlarında Azərbaycanda yaranmış Qarabağ problemi hamının olduğu kimi akademik Ziyad Səmədzadəni də narahat etmişdir.

O vaxt erməni akademiki Aqanbekiyan tərəfindən Azərbaycana qarşı irəli sürülən ittihamlar: Qarabağda ermənilərin həyat səviyyəsinin dözülməz olması, ermənilərə qarşı ayrı-seçkilik edilməsi ilə bağlı yalanlar, iftiralar səsləndirildi. Məhz o dövrdə ermənilərə, Aqanbekiyana tutarlı cavab vermək tələb olunurdu. Ermənilərin cavabın həm də tanınmış dövlət işçiləri və ya məhz iqtisadçı Ziyad Səmədzadə kimi alimlərin verməsi vacib idi. Alim ermənilərin Azərbaycanın Qarabağ bölgəsində sosial-iqtisadi gerilik haqqında iradlarının geniş təhlilinə başladı. Ziyad Səmədzadənin o dövrdə də apardığı tədqiqatlar “Dağlıq Qarabağ: naməlum həqiqətlər”, “Naqorniy Karabax-neizvestnaya pravda” kitablarında öz əksini tapmışdır. Ziyad Səmədzadənin bu yazdığı əsərlərdə akademik Aqanbekiyanın 2 yalançı tezisində tutarlı cavablar verildi və deyildi: ermənilərin ortaya atdığı sosial-iqtisadi gerilik Qarabağ münaqişəsində bir bəhanədir. (3)

Elə o vaxtlar Ziyad Səmədzadənin Dağlıq Qarabağ haqqında yazdığı kitablar həm Azərbaycanda, həm də bir neçə xarici dildə nəşr olunurdu.

Alimin elmi fəaliyyətində Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyi probleminin araşdırılması xüsusi yer tutur. Ziyad Səmədzadə öz həmkarları ilə SSRİ və başqa respublikalar üzrə xeyli miqdarda toplanmış müqayisəli materiallar əsasında elmi hesablamalar apararaq, mərkəzləşmiş plan-maliyyə sisteminə xas olan qüsurları üzə çıxartmışdır.

Məhz bununla Ziyad Səmədzadə sübut etdiki respublikanın ərazisində yaradılmış milli gəlirdən istifadə etmək göstiriciləri olduqca aşağıdır (4). Elə o vaxt alınan bu nəticə Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyi haqqında qanun layihəsi üçün əsas götürüldü.

Ziyad Səmədzadənin rəhbərliyi ilə elə o vaxtlar, 1989-cu ildə Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyi problemlərinə həsr olunmuş iki beynəlxalq elmi-praktik konfrans keçirildi.

Ziyad Səmədzadənin “Dünya iqtisadiyyatı”, “Çin iqtisadi möcüzəsi”, “Çin qlobal dünya iqtisadiyyatında” və başqa əsərləri Çində, MDB dövlətlərində, Avropa və Asiya ölkələrində çox yüksək qiymətləndirilmişdir. Çin iqtisadi inkişafını Azərbaycanda tədqiq edən ilk alimlərdən biri məhz akademik Ziyad Səmədzadədir. Akademik özünün elmi əsərləri tədqiqat nəticələri ilə mövcud fəaliyyətlərin ön sırasında dayanır. Alim əsərlərində Azərbaycan İqtisadiyyatının daha davamlı inkişafını təmin etmədə beynəlxalq təcrübədən hərtərəfli faydalanmağı əsas götürür. (5)

Ziyad Səmədzadə Azərbaycanda 40 ildən çoxdur ki xarici dövlətlərdə keçirilən simpozium və konqreslərdə ləyaqətlə təmsil edir.

Ziyad Səmədzadə öz ideyalarını xalqa çatdırmaq üçün 1982-1992-ci illərdə redaktoru olduğu “Azərbaycanın xalq təsərrüfatı” jurnalından geniş istifadə etmişdir. O, eyni zamanda 1992-ci

ildə” İqtisadiyyat”adlı qəzet də təsis etmişdir.Akademik qəzetdə Böyük Vətən müharibəsindən arxiv materiallarına əsaslanaraq silsilə məqalələr nəşr etdirmişdir.

Prezident İlham Əliyevin müəyyən etdiyi inkişaf strategiyasının təbliği sahəsində Ziyad Səmədzadə bu gün də yorulmadan fəaliyyət göstərir regionların inkişaf proqramının reallaşdırılmasının nəticələrini əks etdirən xüsusi nəşrlər hazırlayır.

Akademik Postsovet dövründən bu günə kimi Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafı barədə yorulmadan araşdırmalar aparır.

Alimin parlament fəaliyyəti də diqqətə layiqdir.O Milli Məclisin İqtisadiyyat və siyasət komitəsinin Sədri kimi də bir çox işlər görür.Alim iqtisadi qanunvericilik bazasının möhkəmləndirilməsi,ölkənin iqtisadi inkişaf strategiyasının büdcə-vergi siyasətinin maliyyə sisteminin təkmilləşdirilməsi məsələlərinin həllində fəal iştirak edir.

80 yaşı tamam olan akademik daha böyük həvəslə,enerji ilə Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafına kömək olan tədqiqatçılar üzərində yorulmadan işləyir öz tövsiyyələrini hazırlayır, səmərəli ictimai fəaliyyət göstərir.

Görkəmli alim Ziyad Səmədzadəyə gördüyü bu işlərdə müvəffəqiyyətlər arzulayırıq.

Ədəbiyyat.

1.Z.Ə.Səmədzadə “ Azərbaycan SSRİ-də əmək məhsuldarlığı və əhəlinin məşğulluğunun sahə quruluşu”(monoqrafiya)

Bakı 1973

2.Z.Ə.Səmədzadə “Bakının sosial-iqtisadi inkişafı” (monoqrafiya)

Bakı 1970

3. Z.Ə.Səmədzadə “ Dağlıq Qarabağ:naməlum həqiqətlər”

Bakı 1995

4.Z.Ə.Səmədzadə “İctimai istehsalın strukturu və səmərəliliyi”(monoqrafiya)

Bakı 1980

5. Z.Ə.Səmədzadə “Çin qlobal dünya iqtisadiyyatında”

Bakı 2009

AZƏRBAYCAN İQTİSAD ELMİNİN YANAR ÇIRAĞI

**Azərbaycan İqtisadçılar İttifaqının sədr müavini,
Beynəlxalq Menecment Akademiyasının müxbir üzvü,
ADİU-nun dosenti, i.f.d., Elşad Ziyad oğlu Səmədzadə**

Belçikanın nağıllar şəhəri Brüggedə almaz muzeyinə getdim. Ekskursiyaçı brilyantı cilaladıqca tərəflərinin çoxaldığını və qiymətinin yüksəldiyini dedi. Nadir daşın ən böyük tərəfinin isə üzüyə birləşən hissəsinin olduğu bildirildi. Mən bu qiymətli daşın quruluşuna baxdıqda gözümdə akademik Ziyad Səmədzadənin fəaliyyəti canlandı. İqtisadçı alim, müəllim, natiq, dövlət xadimi, bəstəkar, tarzən, rəqqas, xanəndə, futbolçu və s. tərəflər bir şəxsiyyətdə ahəng şəklində cəmlənib. Amma bir tərəf var ki, digərlərindən daha böyükdür - o da xalqa bağlılığıdır. Bu bağlılıq onun bütün fəaliyyətinə sirayət edib. Avstriya iqtisad məktəbinin görkəmli nümayəndəsi Lüdviq Fon Mizes deyir: “Görəsən, iqtisadiyyatın əsas sualı nədir? Əvvəllər insanlar düşünüb ki, əsas sual belədir - görəsən, Allah bizdən nə istəyir? Sonra düşünülər, əsas sual budur ki, görəsən, dövlət bizdən nə istəyir? Daha sonra düşünülər, əsas sual budur - görəsən, insan bizdən nə istəyir?”

Düşünürəm ki, daha doğru olan yol Allahın, dövlətin və insanın istədiyinə uyğun iqtisadiyyat qurmaqdır. Ziyad müəllimin tədqiqatları bu cürdür, ona görə də uğurludur.

Belə bir deyim var: “Dahilik 1% istedaddır, 99% zəhmətdir”. Akademik, maşallah, daim işləyir. Məsləhəti zəngin, təcrübəyə, tarixə söykənəndir. Xalq sevgisinin bir nümunəsi bayramlarda

telefonuna aramsız zənglərin gəlməsidir. Ümid yeridir, insanların üzündə işiq olur onunla görüşəndə. Fenomenal hafizəsi keçmiş müttəfiq respublikalarının məlumatları ilə yanaşı, tanışların telefon nömrələrini, loto kartlarını əzbər bilməsinə imkan verib. Böyüklə böyük, kiçiklə kiçikdir. Barmaqlarını şaqqıldatması balacalarda hədsiz təəccüb və maraq oyadır.

Ziyad Səmədzadə yaradıcılığı çox zəngin, rəngarəng, dərinidir. Görkəmli alim bir qisim əsərini insan amilini önə çəkərək, əmək məhsuldarlığı, məhsuldar qüvvələr, məşğulluq məsələlərinin araşdırılmasına həsr edib. Akademik dövlət amilini vurğulayaraq, ictimai istehsalın strukturu və səmərəliliyi, iqtisadi inkişaf, milli gəlir, elmi-texniki tərəqqi, əsas fondların, köməkçi istehsalın səmərəliliyi məsələlərinin fundamental tədqiqi ilə məşğul olub. Azərbaycan regionlarının iqtisadi inkişafı haqqında təhlillərini o, “Bakının sosial-iqtisadi inkişafı”, “Dağlıq Şirvan”, “Ölkənin 2-ci subtropik rayonu”, “Kəlbəcər-Laçın”, “Xaçmaz” kimi tədqiqatlarında ifadə edib. Əsərlərində Azərbaycan kəndinə hədsiz məhəbbəti əksini tapır.

Ziyad müəllimin fəaliyyətinin bir səciyyəvi xüsusiyyəti də onun daim zamanın çağırışlarına cavab hazırlaması, çətin suallara çözüm tapması, cəsarətlə tələyüklü məsələlərlə bağlı mövqə bildirməsidir.

Milli maraqlar, iqtisadi təhlükəsizlik çərçivəsində “Azərbaycan SSR-in iqtisadi müstəqilliyi”, “Planlı təsərrüfatdan bazar iqtisadiyyatına keçid və iqtisadi inkişaf modelləri”, “Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafının konsepsiyası”, milli dövlətçiliyin bərqərarının iqtisadi əsaslarının yaradılması və möhkəmləndirilməsi, Azərbaycan iqtisadiyyatının 70-ci illər və müstəqilliyin keçid dövrünün geniş təhlili “Böyük yolun mərhələləri” adlı fundamental əsərində verilmişdir. “Dağlıq Qarabağ: naməlum həqiqətlər” (Azərbaycan və rus dillərində) kitablarında isə Ziyad Səmədzadə bu bölgənin iqtisadi göstəricilərinin Naxçıvan MR, orta Azərbaycan SSR, orta Ermənistan SSR, orta SSRİ göstəricilərindən daha yüksək olduğunu əsas gətirərək, problemin iqtisadi kökünün olmamasını sübut edir. Beləliklə, ermənilər ciddi arqumentdən məhrum olur. Alimin tədqiqatlarında İkinci Dünya müharibəsi dövründə hərbi iqtisadiyyat məsələləri geniş tədqiq edilir. Ziyad müəllim “Bakı nefti olmasaydı, alman faşizmi üzərində qələbə mümkün olmayacaqdı”, “Azərbaycan Böyük Vətən müharibəsi illərində”, “Bakı nefti qələbənin açarıdır”, neft ixrac kəmərləri mövzusu araşdıraraq, Bakı neftinin, neftçilərimizin zəngin tarixi və ənənələrini oxucuya yeni rəqəsdə təqdim edir.

İqtisadi nəzəriyyə, siyasətlə iqtisadiyyatın vəhdəti, davamlı inkişaf, idarəetmə məsələlərinə önəm verən alim, eyni zamanda qeyri-hökumət təşkilatlarının fəaliyyəti, dövlət-özəl sektor əməkdaşlığı, sahibkarlıq, marketing, xüsusi iqtisadi zonaların yaradılması və fəaliyyəti məsələlərini sistemli təhlil edərək, müvafiq tövsiyələrini də diqqətə çatdırır. O, keyfiyyətli həyat, ac dünya, tox dünya, ərzaq təhlükəsizliyi məsələlərini təhlil edərək, vacib sosial-iqtisadi problemlərin həlli ilə məşğul olur. İqtisadi islahatların gerçəkləşməsində maliyyə məsələlərinə xüsusi yer ayıran akademik maliyyə bazarı, banklar, nağdsız ödənişlər, mühasibat uçotu, vençur kapitalı, inflyasiya, vergi, dövlət borcu, büdcə, audit kimi institut və alətləri inkişafa istiqamətləndirir, problemlərini diqqətdə saxlayır.

Qədim İpək Yolunu vətənimiz üçün daimi kapital adlandıran akademik bu mövzuya dəfələrlə toxunmağı vacib sayır. İqtisadi məntiq onu bu yolun başlanğıcına - Səmaaltı ölkəyə aparır. “Dünya iqtisadiyyatı: Çin iqtisadi möcüzəsi”, “Çin qlobal dünya iqtisadiyyatında”, “Sarı əjdaha oyanır” bu fenomenin sirlərini açan əsərlərdəndir. Azərbaycanın xarici iqtisadi əlaqələrini araşdıran akademik Azərbaycan-Rusiya iqtisadi əlaqələri, “Avstriya: mədəni ənənələr və iqtisadi tərəqqi”, İordaniya, Belarus, türk dünyası mövzularına müraciət edərək, “dostluq inkişafın əsasıdır”, deyir. BVF-nin fəaliyyətinə tənqidi yanaşan alim, ÜTT-yə qoşulmanın perspektivləri, milli maraqlar baxımından

transmilli korporasiyaların fəaliyyətini diqqətdə saxlayaraq, bütün bu məsələlərə milli maraqlar çərçivəsində baxmağı zəruri sayır.

“Azərbaycan XXI əsrin astanasında” adı ilə tədqiqatçıların əsərlərini birləşdirərək, akademik gələcəyə baxır. Milli dövlətimizin iqtisadi istiqamətləri barədə fikirlərini bölüşmək üçün “Ümumbəşəri problemlər və Azərbaycan” problemini təhlil edir. Təhsili təkcə iqtisadiyyat üçün deyil, bütünlükdə milli inkişaf üçün zəruri sayan akademik sahəvi məsələləri də araşdırır, dünyada bənzəri olmayan “Böyük İqtisadi Ensiklopediya”nı yaradır, Deni Didro demişkən, dünyanın hər tərəfinə səpələnmiş bilikləri toplayır, onları sistemləşdirir, yeni nəsillərin ixtiyarına verir. Ziyad müəllim Azərbaycanın görkəmli şəxsiyyətlərinə sayqısını qələmi ilə ifadə edərək, Azərbaycanın görkəmli iqtisadçı alimləri Bəhmən Axundov, Həsən Dadaşov, Əliqulu Fərəcovun elmi xidmətlərini yüksək qiymətləndirir, “Elm fenomeni - Azad Mirzəcanzadə haqqında yazır. “İqtisadi tərəqqiyə həsr edilən ömürlər” ədəbi abidəsində vətən alimlərinin fəaliyyətini təhlil edir, Hacı Zeynalabdin Tağıyev haqqında yazıda görkəmli mesənati vəsf edərək, sahibkarlığın sosial məsuliyyətini önə çəkir.

BMT-nin iqtisadi müşaviri, Beynəlxalq İqtisadçılar İttifaqının vitse-prezidenti olması Ziyad Səmədzadəyə həm dünyəvi problemlərin həlli ilə məşğul olmaq, həm də beynəlxalq aləmdə Azərbaycan amilinin yüksəlməsinə xidmət etmək imkanı verir və bu şəraitdən o, məharətlə istifadə edir. Yaradığı “İqtisadiyyat” qazeti bu dərin elmin sirlərini öyrətmək, Azərbaycan iqtisadiyyatının real mənzərəsini göstərmək, əmək qəhrəmanlarımızın vəsfi üçün tutarlı bir müstəvidir. Akademik keçmiş nəsil iqtisadçılarla gənc iqtisadçılar arasında bir körpüdür. “Yaxşılıq etmək sənə layiqdir” fikrinə uyğun olaraq, o, günəş tək işığı və istisini hər kəsə bəxş edir. Ziyad Səmədzadə hər zaman vətəninə düşünən və onun naminə çalışan görkəmli dövlət xadimidir. Çoxsaylı televiziya verilişləri qəhrəmanımızı tanımağa və elmindən, dünyagörüşündən bəhrələnməyə imkandır.

Ziyad müəllimin elmi yaradıcılığının tədqiqatçısı, görkəmli iqtisadçı, i.e.n., dosent Xosrov Kərimovu dərin hörmətlə yada salıram. O, deyirdi ki, Ziyad Səmədzadə yaradıcılığını ümumiləşdirmək çox çətindir. Təqdim etdiyim bu işdə məqalə bir cəhddir.

Səməd Mənsurun “Həpsi rəngdir” şeirinə farsdilli ədəbiyyatın banisi Rüdakidən bəhrələnərək, yazdığım bir nəzirə ilə cəhdimi tamamlayıram:

* * *

Hamı gözlər bu anı, yığışıb məclisü ürfan,
Qədəm qoymuş xəzriylə gilavardan mərdü dövrən.
Bəzənmiş süfrələr, tarla kaman başlayar hər an,
Fəqət yox, ustadu Ziyad, dostlar qalmış nigaran.

* * *

Rüdaki demişkən hökmdarü Salmaniyyə pünhan:

Ey ay, darıxıb ulduzlar,
gəl ol səmaya tərlan!
Bu an açılar qapılar,
sona yetər hicran,
Ey Arif, bu hislər nədür?
Əlbətdə kü rəngüdür!